

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI ve EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLEDE SAYGI
DÜZEYLERİNİN BİREYSELLEŞME DÜZEYLERİYLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM TERZİ

HAZİRAN 2022

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI ve EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLEDE SAYGI
DÜZEYLERİNİN BİREYSELLEŞME DÜZEYLERİYLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM TERZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. AHMET AKIN

TEMMUZ 2022

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Meryem Terzi

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Prof. Dr. Ahmet AKIN

Danışman

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZASI

Meryem Terzi tarafından hazırlanan Üniversite Öğrencilerinin Ailede Saygı Düzeylerinin Bireyselleşme Düzeyleriyle İlişkisi başlıklı bu yüksek lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Ahmet Akın

.....

Üyeler:

Doç. Dr. Mehmet Boyacı

.....

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Akgül

.....

Tez Savunma Tarihi: 21 / 07 / 2022

ÖNSÖZ

Gençlerin aile içindeki saygı düzeylerinin önemli derecede düşüş göstermesi, bizi bunu etkileyen etmenlerin farklı değişkenlerle ilişkisini araştırmaya yönlendirmiştir. Aralarındaki ilişkinin yönünü anlamlandırmak için seçtiğimiz değişken bireyselleşme kavramıdır. İki değişken arasındaki ilişkiyi; cinsiyet, akademik başarı, sınıf düzeyi, gelir gibi demografik değişkenlerce tartarak yorumladık. Bu bilgilerin aile danışmanlığı alanında destek vererek aile içindeki birçok sorunun çözümüne destek olacağı düşünülmektedir. Çalışma verilerimizin ise akademik alanda araştırmacılara destek vereceği düşünülmektedir.

Yüksek lisans döneminde benden desteklerini esirgemeyen hocam Pr. Dr. Ahmet Akın'a öncelikle teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte tüm güçleriyle beni destekleyen aile üyelerime gösterdikleri özveri ve destek için minnettarım. Gerek araştırmam süresince gerekse tezimin oluşumunda benden desteklerini esirgemeyen tüm dostlarıma teşekkür ederim.

Meryem Terzi

ÖZET
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLEDE SAYGI DÜZEYLERİNİN
BİREYSELLEŞME DÜZEYLERİYLE İLİŞKİSİ

TERZİ, Meryem

Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKIN

Haziran, 2022. x+ 99 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, bireyselleşmenin aile içindeki saygı düzeyine etkisini incelemektir. 2020-2021 yıllarında Türkiye’deki 335 üniversite öğrencisine araştırmada kullanılan ölçme araçları uygulanmıştır. Bu öğrencilerin 195’i kadın, 140 tanesi ise erkektir.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, sosyoekonomik düzeyleri, sınıf düzeyleri ve akademik durumlarını öğrenmek için Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Bireyselleşme düzeylerini belirlemek amacıyla Akın ve Karaman (2019) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan bireyselleşme ölçeği; ailede saygı düzeyini tespit etmek amacıyla Akın ve Terzi (2019) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış ailede saygı ölçeği kullanılmıştır. Veriler SPSS26 paket programı kullanılarak; ANOVA, varyans tabloları ve betimsel istatistikler ve t testi yöntemiyle analize edilmiştir.

Yaptığımız araştırmamızın sonucunda Ailede Saygı Düzeyi ve Bireyselleşme arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu yönündedir. Demografik bilgiler ışığında baktığımızda ise; üniversite öğrencilerinde gelir düzeyi değişkeninin yalnızca bireysellik için anlamlı farklılık oluşturduğu diğer değişkenler için bir farklılık oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmamızın sonucunda elde edilen bulgular tartışılmış ilerde araştırma yapacak kişiler için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ailede Saygı, Birey, Bireyselleşme, Bireyselleşme, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT
THE RELATIONSHIP OF UNIVERSITY STUDENTS' RESPECT LEVEL IN
THE FAMILY AND THEIR INDIVIDUALIZATION LEVEL

TERZİ, Meryem

Master's Thesis, Institution of Graduate Education. Department of Family
Counseling and Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet AKIN

JUNE, 2022. x+ 99 Pages

The purpose of this research is to examine the impact of individualization on the respect level in the family. The measuring instruments used in the research have been applied to 335 university students in 2020-2021. 195 of these students are female, while 140 of them are male.

In the research, Demographic Information Form has been used to learn students' gender, age, socioeconomic level, grade level, and academic standing. The individualization scale whose validity and reliability have been studied by Akin and Karaman (2019) has been used to define individualization levels, while respect in the family scale whose validity and reliability have been studied by Akin and Terzi (2019) has been used to identify the respect level in the family. The data have been analyzed by using SPSS26 packaged software, ANOVA, variance tables, descriptive statistics and t test.

As a result of the research we have conducted, a negative, significant correlation has been found between the respect level in the family and individualization. When analyzed in terms of demographic information, it has been observed that the variables of income level and parental attitude make a significant difference for only individualization in university students, while they do not make a difference for other variables. The data obtained as a result of the research have been discussed, and suggestions have been made for those who will conduct a research in the future.

Keywords: Respect In The Family, Individual, Individualization, Individuation, University Students

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
JURİ ÜYELERİNİN İMZASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM CÜMLESİ.....	3
1.2. ALT PROBLEMLER	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
BÖLÜM II	6
2.1. AİLEDE SAYGI.....	6
2.1.1. SAYGI	6
2.1.2. KÜLTÜR VE SAYGI	11
2.1.3. AHLAK VE SAYGI.....	15
2.1.4. AİLE VE SAYGI.....	18
2.1.5. AİLEDE BABA OTORİTESİ VE SAYGI.....	22
2.2. BİREY, BİREYLEŞME VE BİREYSELLEŞME	26
2.2.2. BİREYLEŞME	26
2.2.4.1. Bireyselleşmenin Yükselişi	37
2.2.4.2. İslam ve Bireyselleşme	40
BÖLÜM III	45
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	45
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	45
3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	46
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	46
3.3.2. Ailede Saygı Ölçeği.....	47
3.3.3. Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği.....	47

3.4. ARAŞTIRMANIN İŞLEM YOLU	48
3.5. VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ	48
BÖLÜM IV	49
BULGULAR.....	49
4.1. KATILIMCILARIN AİLEDE SAYGI PUANLARININ GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK PUANLARIYLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	49
4.2. AİLEDE SAYGI VE GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK İÇİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER.....	50
4.3. AİLEDE SAYGI VE GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK PUANLARININ CİNSİYETE GÖRE İNCELENMESİ	51
4.5. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ AİLENİN GELİR DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ	52
4.6. GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK ÖLÇEĞİ PUANLARININ AİLENİN GELİR DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ	54
4.9. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN SINIFLARINA GÖRE İNCELENMESİ	55
4.10. GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK ÖLÇEĞİNİN PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN SINIFLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ	57
4.11. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNE GÖRE İNCELENMESİ	58
4.12. GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK ÖLÇEĞİNİN PUANLARININ, ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	60
BÖLÜM V	61
5.1. AİLEDE SAYGI VE BİREYSELLİK İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ BULGULARA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM.....	61
5.1.1. Ailede Saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği ile İlgili Bulunan Bulgulara Yönelik Yorumlamalar	61
BÖLÜM VI	64
6.1. SONUÇ.....	64
6.2. ÖNERİLER.....	67
KAYNAKÇA	68
EKLER	79
Ek1. Kişisel Bilgi Formu:.....	79
Ek 2. Ailede Saygı Ölçeği Örnek Maddeleri	80
Ek 3. Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği Örnek Maddeleri.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Örneklerinin Frekans Analizi.....	46
Tablo 2. Ailede Saygı ve Bireyselleşme Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu.....	50
Tablo 3. Ailede Saygı ve Gençlerde Bireyselleşme için Betimleyici İstatistikler	51
Tablo 4. Ailede Saygı ve Bireyselleşme Açısından Kadın ve Erkek Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t- Testi Tablosu.....	52
Tablo 6. Ailede Saygı Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	53
Tablo 7. Ailede Saygı Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	53
Tablo 8. Bireyselleşme Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	54
Tablo 14. Ailede Saygı Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	56
Tablo 15. Ailede Saygı Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	56
Tablo 16. Bireyselleşme Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	57
Tablo 17. Bireyselleşme Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	58
Tablo 18. Ailede Saygı Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	59
Tablo 19. Saygı Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	59
Tablo 20. Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri	60
Tablo 21. Bireyselleşme Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	60

BÖLÜM I

GİRİŞ

Post modern dönem ile toplum yapımızda ciddi değişimler yaşanmaktadır. Geleneksel aileden modern aileye geçiş yaşanmıştır. Yaşadığımız değişim birey için kendini gerçekleştirme olanakları sağlarken bireyleşmeden bireyselleşmeye doğru yönelmesiyle yalnızlık, yabancılaşma ve değerlerden kopuş anlamlarına gelmiştir.

Küreselleşen toplumla beraber aile yapımız birlikte değişmektedir (Akın & Terzi, 2019). Bu değişim tüm yapıları etkilediği gibi aile içindeki sistemlerde de köklü değişikliklere sebep olmaktadır. Birçok kişiye göre aile yok olmaktadır. Bir kesime göre ise aile yok olmuyor sadece şekil değiştirmektedir. Bu şekil değişikliklerinde ise etkili olan kavramlar aile yapısını oluşturacaktır. Yeni aile modeli ile birey artık aile içinde de kendini gerçekleştirerek özellikle kadınlar ve çocuklar daha fazla statü sahibi olmuştur. Bu durum kişinin bireyleşmesine katkı sunmuştur. Fakat zaman içinde bu durumun bireyselleşme düzeyine geçişiyle birlikte aile yapısına olumsuz etkileri olmuştur. Oysa ki Bowen'ın benliğe farklılaşma kavramında olduğu gibi kişinin kendi benliğini kaybetmeden ve aileye olan bağlılığından kopmadan kendini gerçekleştirme yolunu tercih etmesi gerekmektedir.

Modern dönemde kişi bilgi bombardımanına uğraması birçok görüş ve inanç ile karşı karşıya kalması sebebiyle “gerçek” ve “doğru” konusunda güvenini yitirmektedir. (O'Hare & Anderson, 1991). Günümüz dünyasında birey çok fazla seçimle karşılaşmakta, alternatiflerin çokluğu ise bireyi negatif etkileyip karmaşıklığa ve çatışmaya sürüklemektedir (Simon, 1972). Görülüyor ki kendi kültürü ile modern kültür arasında sıkışan birey birçok öngörüsünü de kaybetmiştir.

Dönüşüm kaçınılmazdır. Her gelenekte aslında bir gün yeni olmakla birlikte, bu değişim tüm toplumu endişelendirmektedir. Modern toplumdaki bireyin bu karmaşıklık içinde kendi değerlerini açıkça anlayamayacağını savunan Walton ve Mallan (1999), değişimin takip edilmesi ve yönlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Aslında bu destek bireyin kendini gerçekleştirmesine de katkı sağlayacaktır. Bu sağlıklı dönüşüm için değişimi sağlayan etmenler üzerine araştırmalar yapmak çok

büyük önem kazanmaktadır. Birey değişirken değerlerinden kopmadan yeniden üretime dönüştürmelidir. Bunun için yardıma ihtiyacı vardır (Walton,1999).

Saygı değişen bu etmenlerden en göze çarpanı ve aile içi ilişkilerde tüm sistemi etkileyen bir unsurdur. Aile içi ilişkilerde ve ailenin alt sistemlerinde değerlerle birlikte saygıda fonksiyonunu kaybetmektedir. Saygı karşımızdaki kişiden hoşlanmasak bile ona iyi davranmamızı sağlar, toplumun temelini oluşturan güven duygusu için otorite ve mülkiyeti kabul etmemiz gerektiğini gösterir (Lickona,1992).

Saygı aracılığıyla insan diğer insanlarında kendisi gibi haklara sahip olduğunu anlar ve onlara karşı iyi davranır (Kirschenbaum, 1995). Kant ahlaklılığın temeli olarak gördüğü saygıyı tüm duygulardan üstün tutar. Fakat saygı ahlak yasasından önce istemeyi belirleyen bir duygu değil, aksine ahlak yasasından sonra ortaya çıkan sonuçtur, der.

Lickona (1992) sorumluluğu saygının genişlemiş şekli olarak tanımlamış, kişinin diğer insanlara saygı gösterdiğinde onlara değer verdiğini, değer vermenin ise onların iyiliği için sorumluluk hissetmeyi gerektirdiğini belirtmiştir. Günümüz toplumunda saygı, değişimden nasibini almış kimine göre yok olmuştur.

Modern toplumla birlikte kollektiviteden bireyciliğe geçiş yapan toplumda artık davranışlar bireyselleşmiş, bireysel aklın ön planda olduğu, egonun güçlendiği biz'e karşı ben 'in geçtiği bir yapı karşımızdadır (Corcuff, 2016). Toplumsal yapıda bireyciliğin hâkim olması, ailenin ekonomik evrimini ve evlilik kurumunu bütünüyle değiştirmiş, bu durumda aile bağımsız iki bireyin onayıyla özgürce oluşturulmuş bir birliktelik haline gelmiştir (Ünal & Avcı, 2019).

Popenoe (1993) toplulukçuluktan bireyciliğe geçişi, bireylerin zamanlarını, paralarını ve enerjilerini aileleri yerine giderek kendilerinde harcamak istedikleri bir süreç olarak tanımlar ve böylece kültürel bir değer olarak aileciliğin ortadan kalkmaya yüz tuttuğundan bahseder. Bireyselleşme veya toplumculuk inanç ve değerlerinin hâkim durumda olması, birey veya grupların tutum ve davranışlarına yansımakta ve farklı uygulamalara neden olmaktadır (Hofstede & Bond, 1988).

Sosyal bir yapı olan evlilik bireyin gelişimine yardımcı olurken aynı zamanda toplumsal refaha ivme kazandırmaktadır. Dolayısıyla birey ve toplum arasında bir

dinamizm oluşturmakta ve her ikisine de işlerlik kazandırmaktadır (Akın & Karaman 2019).

Diğer bir deyişle evliliğin bireye ve topluma optimal bir denge sunabilmesi için saygı, empati ve güven gibi bir dizi değişkeni bünyesinde barındırması gerekmektedir. Bu tür bir yapı içermeyen evlilikler bireyin ve toplumun gelişimini ve sağlığını olumsuz bir konuma getirebilmektedir (Akın & Terzi, 2019).

Günümüzde evlilik ve huzur kavramlarının bir araya gelmesinin giderek zorlaştığı dikkate alındığında, evlilik öncesi ve sonrasını etkileyen faktörlerin objektif bir biçimde değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle evli bireylerin ilişkilerinde yaşayabilecekleri olası bu tür problemleri değerlendirebilecek araştırmalar aile danışmanlığı alanında önemlidir.

Literatür incelendiğinde; öz saygı, farklılıklara saygı, benlik saygısı ve Türk büyüklerine saygı değerlerine üzerine araştırmalar yapılmakla birlikte aile de saygıya yönelik bir araştırma yoktur. Bireyselleşme üzerine yapılan çalışmalar var olmakla birlikte ailedeki saygı düzeyine etkisi üzerine bir araştırmaya rastlanmamıştır. Aile de saygı ve bireyselleşme üzerine yapılan bir araştırmaya rastlanmamış olması bu araştırmanın gerekliliğini doğurmuştur.

1.1. PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmanın temel problemi; üniversite öğrencilerinin ailede saygı düzeyleri ile bireyselleşme düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

1.2. ALT PROBLEMLER

Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. Ailede saygı düzeyleri bakımından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Bireyselleşme düzeyleri bakımından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. Ailede saygı düzeyleri bakımından sınıf düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Bireyselleşme düzeyleri bakımından sınıf düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Ailede saygı düzeyleri bakımından akademik ortalamaları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
6. Bireyselleşme düzeyleri bakımından akademik ortalamaları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
7. Ailede saygı düzeyleri bakımından gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
8. Bireyselleşme düzeyleri bakımından gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Aile olgusunun içinde tıpkı toplum yapısında olduğu gibi üyeleri bir arada tutan, mutluluğunu sağlayan belli bir düzen vardır. Bu düzen geçmişten taşınmış, değişken unsurlarla oluşmuş değerlerdir. Değerler bireylerin toplumda, ailede nasıl yaşamaları gerektiğini öğretir ve saygı bu değerlerin önemli bir kısmının yansıma şeklidir.

Değişen toplumla birlikte Modernizmle sıkışan aile kurumunun tüm sistemlerinin parçalanma yolunda olması bize çok büyük bir desteğe ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Birçok seçimle karşı karşıya kalan bireyin, sağlıklı seçimlerde zorlandığını bildiren uzmanlar, bu yönelimler ve yeni oluşan değerlerle ilgili olarak alternatifler sunmamız gerektiğini söylemektedir.

Hatta kendi değerlerini seçmede zorlanan bireylerin desteğe ihtiyacı olduğunu savunan Walton ve Mallan (1999), eğitim sistemi de dahil tüm alanlar da değer aktarımı çalışmaları yapılmasını önermiştir. Bu konu ile ilgili değer aktarım metotları geliştirilmiş birçok ülkede eğitim sisteminde uygulamaya konulmuştur. Saygının spesifik olarak önem verilip çalışılması çok büyük önem taşımaktadır.

Ailede saygı düzeyinin düşüş göstermesi aile içi bağları koparmakta ve yıpranan ilişkiler zinciri oluşturmaktadır. Oysaki aile içindeki bağlar kopmadan bireyin kendini gerçekleştirmesi hem ailenin hem de toplumun mutluluğu için bir ihtiyaçtır. Aile içindeki saygı unsurunu korurken üyelerinin de kendi kimlik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayarak yol alması elzem konulardandır. Ailesinden kopmadan, saygı düzeyini koruyarak ama kendi benlik gelişimini tamamlamış ipotekli kimlik yapısına sahip olmayan bireyler toplumun yükselişine destek vereceklerdir. Aile yapısı bu şekilde korunacaktır.

Aileyi etkileyen tüm etmenlerin incelenmesinin elzemliğiyle birlikte bu çalışmamız saygı unsurunu temel alarak artan bireyselleşme ilişkisini incelemektedir.

BÖLÜM II

KURUMSAL LİTERATÜR

2.1.AİLEDE SAYGI

2.1.1. SAYGI

İnsanlar; psikolojik, sosyolojik ve biyolojik yapıları itibariyle yalnız yaşayamamaktadırlar. İnsan, her zaman sosyal bir varlıktır. Dünyada hiçbir zaman ömür boyu yalnız yaşayan bir insan var olmamıştır. Robinson ve Hay, tek başına yaşamış gibi gösterilseler de içlerindeki sosyal ihtiyaçlarından hiçbir zaman soyutlanamamış ve insanlardan uzak kalamamışlardır (Yücel,1993). Yalnız yaşam beraberinde birçok psikolojik problemleri de getirmektedir. Bu problemlerin başında depresyon ve anksiyete bozuklukları gelmektedir. Toplu halde büyük ya da küçük gruplar halinde yaşayan insan için her zaman birlikte yaşama kuralları söz konusu olmuştur. Bu kuralların yazılı olanları hukuka sözlü olanları ise gelenek, din, sevgi ve saygıya dayanmaktadır. Birlikte yaşamının getirdiği bu kurallara uymak insanların mutlu olmalarını ve aralarındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürümesini sağlamaktadır. Bu durum bireyde psikolojik iyi oluş halini yaratmaktadır. Bu da topluma huzur ve mutluluk getirir. Bu kurallara aykırı davranışlar ise sorun ve güçlükler doğurmaktadır. Bu tür aykırı tutumlar, psikolojik açıdan birçok problem yaratmaktadır. Borderline kişilik bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu gibi kişilik bozukluklarında kuralları reddetmeye yönelik tutum ve davranışlar sık rastlanılmaktadır. Kurallara aykırı davranmak ters kimlik kavramıyla ilişkilidir. Ters kimlik geliştiren birey, toplum kurallarına aykırı davranma gibi tutumlarda bulunabilmektedir. Ters kimlik oluşumunun nedenine bakıldığında; ailede ebeveyn tutumları veya sosyal çevre faktörlerinin etkisi görülmektedir. Hukuk kurallarına aykırılık suç olarak adlandırılıp ceza işlemi olarak karşılık bulmaktadır. Yazılı olmayan davranışlara aykırılık ise devlet tarafından olmasa da toplum tarafından cezalandırılmaktadır. Sosyal ortamlardan uzaklaştırılma, mesafe koyma ve ilişkilerin kopması gibi olumsuz sonuçları olmaktadır. İnsan ilişkilerinin en belirgin kuralı sevgi ve saygıdır. Her insan toplum tarafından bu duygularla beslenmeyi arzu etmektedir.

Saygı, latince anlamı itibariyle farklı bakışı ve görmeyi, Türkçede ise değeri üstünlüğü, felsefi olarak bir insana olaya verilen değeri ifade etmektedir. Saygı konusunda birçok düşünür kafa yormuş ve bu konuda araştırmalar yapmışlardır. Dillon (2018)un çalışmalarının içinde saygı: nazik ve duyarlı bir davranış biçimidir, felsefe, bir tutumdur, özel bir duyarlılıktır, bir değer yargısıdır, bir duygudur, bir takdir ve teşekkür, ilke ve bir zorunluluktur, bir taleptir ya da saygı epistemik ve ahlaki bir erdemdir. Kısaca karşıdaki kişiye duyulan sevginin yansımasıdır denilebilir. Rogers (1957) saygıyı, bize güven ortamı sunan görüş olarak adlandırmaktadır. Voltan-Acar (1989) için saygı, karsımızdaki kişiyi özgün olarak kabul etmektir. Stewart ve Joines (1987) görüşüne göre ise; saygı, kişinin karşıdaki ile kendini de saygın kabul edip, tüm davranışlarını değil bireyin özünü kabul etmesidir. Tarhan (2006) için saygı, insanlar arasındaki sınırın tanınip ne olursa olsun aşılmaması ve hukukunun korunmasıdır. Saygı ahlak duygusu olarak nitelendirilmektedir. Ross'a göre saygı duygusu, kişinin kendi kendisinin ussal aracı olarak kendince ortaya çıkmasıdır (Akt. Özdemir, 2006). Saygı ussal, özgür insanların saygılı uyumlu bir şekilde birlikte yaşama şeklidir. Karsımızdaki kişiyi kabullenip düşüncelerini inanışlarını yaşayışını davranışlarını bir kabulleniş olmayıp ona herhangi bir durum veya özelliğinden dolayı duyulan sevgiyi ifade ediş şeklidir. Aslında saygı duymak o insanın özünü kabullenıştır.

Saygı, karşıdaki kişiyi anlama ve karşılık verme şeklidir. Bu anlam, aslında bir algılama biçimidir. Algılarken önce görür duyar yani tüm duyu organlarımızla gözlemleyerek bilgi alır sonra bu bilgi anlamlandırılmak üzere öncelikle beynin limbik sistemine ve oradan da ilgili beyin bölgelerine gider. Beyin, gelen bilgiyi süzgeçten geçirip filtreler sonra bilgiyi anlayıp yorumlar ve son olarak da gelen bilginin çıktısı olarak tepki verme sürecini gerçekleştirir. Kişi, filtrelerine göre süzgeçten geçirerek tepkilere karşılık vermektedir. Bu süzgeci oluşturan faktörler; kişinin hayat boyunca yani bebeklik döneminden beri gelen yaşadığı olaylar, inanç sistemi, sosyal çevre, genetik aktarımlar, kültür vs. olarak sıralanabilir. Bu sebeple aynı olayı yaşayan bireyler, farklı tepkiler verebilmektedir. Her kişi, kendi süzgeci ile yorumlamalarını yapmakta olup farklı tepkiler oluşturmaktadır (Berko ,Wolvin ve Curtiz 1986). Saygı da bu filtrelemenin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Düşünürlerin saygıyı tanımlamalarında da kendi süzgeçlerinden çıkanları değerlendirdikleri görülmektedir

Saygının özünde ise; insanların hata yapabileceği fakat bunun onun değer görmesine engel teşkil etmediği görülmektedir. Bu konuda farklı görüşler olsa da hümanist bakış, insanın özünün iyi değerli olduğunu ele almaktadır.

İslam düşüncesinde de insan kötü veya iyi değildir, nötr doğar. İnsanın değerli olduğunu düşünen akımlarda ise yine de bir toptan kabulleniş söz konusu olmayıp her söylediğini yaptığını onaylamak anlamında olmadan karşımızdaki kişiyi özü itibarıyla görüp kendi kültür çerçevesi içinde değerlendirip anlamaya çalışmaktır. Gerekirse tepki vermek ancak kişiye onun yine de değerli olduğunu yansıtmaktır. Asli olan saygı, tam anlamıyla karşımızdaki kişi tarafından hissedilmelidir. Davranışlar ve sözselsel ifadeler vücut dili burada tam olarak etkindir. Bu yüzden saygı duyuyorsak önce hissetmeli sonra davranışa dökülmelidir. Saygı dili olarak tanımlanan saygı, sadece konuşma değil davranışlarla bir bütündür. Saygı dilinin en yaygın şekli selamlamada görülmektedir. Selamlama sözcükleri ise tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Cümlelerin dışında mimik kas göz hareketleri kısacası vücut dili saygıyı karşıdaki kişiye daha rahat hissettirir. Asık suratla verilen bir selam her ne kadar güzel kelimelerden oluşsa da saygı ifade etmemektedir. Diğer taraftan ‘sen onu sevmeyebilirsin ama ben onu seviyorum’ derken sözsüz mesajlarla da bunu destekliyorsak bu kişiye saygı gösteriyoruz demektir (Mehrabian,1968). İletişimin büyük bir kısmının sözselsel iletişim olduğu vurgulanırken saygıyı da bu minvalde düşünüp sözsüz mesajların sözlü iletişimden daha güçlü olduğu düşünülmektedir. Duruş eylem sözlerden daha kuvvetlidir (Egan,1977).

Akkoyun (1993) göre; iki tür saygı davranışı vardır. Bunlar: savunucu saygı ve içten saygıdır. Savunucu Saygı’da kişi karşısındakinin bunu hakkettiğini inanmamıştır, içselleştirmemiştir. Saygı duyulması gerektiğini söylese bile bu tam olarak hissedilememektedir. Sözleri ile vücut dili uyumsuzdur bunu karşısındaki kişide dahil etraftakilerde fark etmektedir. Kendisi bunu saygı olarak adlandırırsa dahi saygı davranışı değildir. İçten Saygı ise sadece sözselsel ya da niyet odaklı olmayıp herkes tarafından hissedilip tanımlanmaktadır. Bir nokta da içten saygı her ne kadar güçlü olsa da saygı gösteren kişinin filtrelerine takılıp kabul görmeme ihtimali de vardır. Bu tanımlar doğrultusunda saygının iki aşaması olduğunu ve ilk adım olarak düşünce aşamasını geçmiş olması gerektiğini sonrasında ise ikinci adım olarak davranış, eyleme dönüştürülmelidir. Yaşadığımız duyguları biz seçeriz ve saygıda o anki

seimiz olduğuna göre hiç kimsenin bir başkasına saygı duyması sağlanamamaktadır (Akkoyun,1993).

Empati gibi saygının da öğretilip ğretilmeyeceği araştırma konusudur, çoğunluk bunun zorluğunu savunurken (Egan ,1975) bu iki konuyu da öğretmeyi planlayan bir çalışma hazırlanılmıştır. Burada saygı ve empati arasındaki ilişkiye incelemek uygun olacaktır. Saygı, görmek iken empati ise görmek anlamak ve bunu iletmektir. Empati kendimizi karşıdaki kişinin yerine koyup şartlarını anlamaya çalışıp göstermediği duygu ve düşüncelerini de tahmin ederek geri bildirimde bulunmaktır. Böyle bir dönüşte de kişi içtendir sahte değildir. Aslında saygı empati ve içtenlik bir bütünlük içerir. Bazı düşünürler saygı ve içtenliğin empati için şart olduğunu (Ivey, Simek-Downing,1987) belirtmiştir. Buna karşın bazıları da saygıyı iletmek için empati içinde olmak gerekir demişlerdir (Carkhuff ve Berenson,1967, akt. Volkan-Acar,1987). Saygı ve empati kavramlarına transaksiyonel analiz açısından bakıldığında ise; empati duyabilmek için öncelikle içten saygı duymak şarttır. Savunucu saygı duyan birinin empati yapması olanaksızdır (Akkoyun,1993).

Saygı kelimesi, günlük yaşamda çok sık duyulmakta ve kullanılmaktadır fakat artık saygı neredeyse anlamını yitirmiş hatta sosyal medyanın etkisiyle de zgrlğin önündeki engel olarak yansıtılmıştır. Saygı oysaki gerçekte bireyin zgrlğinin simgesidir. Özgür insan saygı duyabilir. Saygı duyacağı olguyu seçebilir çünkü buna akıl, kendisi karar verir. Saygının zorunluluk gibi algılanması sevgiden arındırılarak gerçeğinden uzaklaştırılmasıdır. Nezaket kuralları gibi algılanan saygı aslında karşıdaki bireye zarar vermeden yaşamaktır, nazik ve kibar bir davranıştır, eylemdir, duygudur. Zaman zaman teşekkür takdir içerir, aslında ahlakı bir eylemdir.

Kant'a göre saygı, bir duygudur ancak ahlak yasasından önce gelen bir duygu kesinlikle değildir, ahlak yasasının yönelimlerini engelleyen bir duygu olması hasebiyle diğer tüm duygularımızdan ayrıdır. Düşünsel olarak etki eden tek duygu olduğu içinde zorunluluğu kabullenilecek yegne duygudur. Onun için Kant'a göre; ahlak yasası saygı duygusudur. Ahlak yasası özü itibariyle isteme üzerinde etkin olduğundan kendisinden nde olabilecek tüm eğilimleri engellediğinden *bencillik *zellikle ben sevgisini* yanı kişinin egosunu zayıflattığından ötürü saygının en önemli konusudur. Fakat tabii tüm eğilimler tutkusal duygular da yer bulduğundan

saygı da ahlak yasasından doğan bir duygu olduğundan dolayı ahlak yasasına saygı duygusu adını verir. A priori olarak adlandırılabilen tek duygudur, Onun için saygı sadece insana özgüdür, şeylere yönelmez, saygı insan içindir çünkü ahlak yasasının özüdür. Saf akıldaki temelinde iyilik olan bir duygu olduğu için hep içkindir. Oysa tutku sal olan duygularımız askındır. Onun için şeylere yönelir, hiç tanımadığımız bir insanda dahi bir dürüstlük emaresi görsek muhakkak ona karşı fark etmeden bir saygı duyarız. İyi olan tüm davranışlar her zaman özümüze işler zaman zaman da kendi eksiklikleriyle kişiyi yüzleştirerek egosunu sınar ve o iyiliğin eylemselliğini görüp hayran kalır yanı sıra ona duyduğumuz saygı aslında dürüstlük vb. insana saygıdır hayranlıktır. Kant’a göre; her insan potansiyel olarak içinde saygı duygusunu taşır bunun içinde bir genelleme yapar: “Doğal yapımızın yüceliğini, aynı zamanda davranışımızın bu yapıya uygunluğu bakımından gösterdiği eksikliği fark ettirmekle, böylece de kendini beğenmişliği yerle bir etmekle, gözlerimizin önüne seren bu saygı uyandıran kişilik idesi, en sıradan insan için bile doğaldır. Kant için saygı, ahlak duygusudur ve benliğin içinden gelmektedir. Kişinin kendi gerçek benliği olarak ortaya çıkmaktadır. Ahlaki duygunun içinde, yalnızca bir duygu yoktur. Duyguyu hisseden kişinin kendisini ve durumunu aslında onun mevcudiyetini belirtmesi ile kişiyi de ortaya çıkarmaktadır. Saygı duygusu, günlük yaşam içinde her zaman diğer duygulardan farklıdır. Bu duyguda net olan şey duyulanı net olarak göstermesidir ve bu sezgi olarak değil direkt olarak kişinin kendisinin şekil olarak ortaya koyduğudur. Saygı duygusu, ahlaki bir duygu olarak yasa içinde hissedilmektedir.

Saygı duygusu ahlaki olduğu için bitirilmiş bir olayı yargılamaz, güdü olduğu için eylemin olanağını sağlamaktadır. Kantta saygı sadece kişilere özgüdür, şeylere yönelmemektedir.

Doğadaki şeyler bizim için sevgi uyandırabilir deniz, orman, kuşlar muhteşem doğa bizde saygı uyandırmamaktadır. Çünkü kantta saygı sadece insan özgüdür öteki varlıkları kapsamamaktadır. Ahlak yasasına karşı duyulmaktadır.

Feinberg (1975), insan olmanın saygı için yeterli olmadığını düşünür ve Kant'ın Achtung'daki söylemleri üzerinde durarak oradaki üç başlık ile saygıyı tanımlar.

1. Respect: Korku duygusunun hakim olduğu saygıdır bunu daha çok güç odaklı makam mevki gibi betimleyebiliriz bu tarz saygıda kendini koruma etkindir.

2. Observantia: Bu saygı türü için her insanın hakettiği tüm sosyal durumları kabul eden kibar saygıdır.
3. Reverentia: Yüce bir şeyin varlığında sahip olduğumuz saygıdır. Kanta göre tüm ahlaklı davranışlar gösteren insanlar bizde reverentia ortaya çıkarır. Ona göre:

“İrademizi belirleme eğilimlerimizi her zaman aşan bir şey” olarak deneyimleriz (Feinberg 1975). Fineberg'e göre tüm bu biçimlere saygının temelinde çeşitli güçler, özellikle bizden başka güçlerin kabulü ve saygı görmemizin talep edilmesi yatmaktadır (dillon,2018). Kirschenbaum(1995), Saygı duygusundan dolayı insanoğlu karşısındaki kişinin kendisi gibi haklara sahip olduğunu bilir ve ona göre kibar ve düşünceli davranır. Lickona (1992), sorumluluğu saygının genişlemiş hali olarak ele almıştır. Onun karşısındaki bireye saygı göstermesi aslında o kişi için sorumluluk duyduğunun ve o kişiye değer verdiğinin göstergesidir. Saygı; sevgi ile çekiniklik arasında bir duygu olarak ifade edilebilir Kant “Saygı, korku ve eğilim değildir ama ikisine de benzer.” der. Saygı sadece insanlar arasındaki ilişkiler için söz konusu değildir. Saygı doğayı eşyaları hayvanları grupları ve müesseseleri dahi içermektedir.

2.1.2. KÜLTÜR VE SAYGI

"Kültür; bilimsel anlamda medeniyet, insani anlamda eğitim, estetik anlamda sanat, maddi ve biyolojik anlamda üretim, tarım, dikim, üreme ve büyümenin ürünüdür (Güvenç, 1984). “Kültür; bilim anlamında uygarlık, beşerî anlamda eğitim sürecinin ürünü, estetik anlamda güzel sanatlar, maddi ve biyolojik anlamda ise üretme, tarım, ekim, çoğalma ve yetişmedir.” Williams’a (1977) göre; günümüzde artık geldiği nokta itibarıyla kültür üç şekilde tanımlanmaktadır.

1. Toplum ve bireyin düşünsel dinsel sanatsal olarak gelişimini ifade etmek,
2. Sanatsal ve fikişel faaliyetleri (sinema, resim, tiyatro, roman vb.) ifade etmek,
3. Kişiler ve toplum için yaşam tarzı, inançlar ve gelenekler meydana getirmek için kullanılmaktadır.

İlk iki tanım için en sık kullanılanlar olduğu belirtilmekte ve bu tanımlarda kültür daha çok sanatsal çalışmalarla ilişkilendirildiği görülmüştür. Matthew Arnold, John Ruskin

ve F.R. Leavis çalışmalarında bu tanımların daha çok yüksek sanat geliştiren kişiler tarafından kullanıldığı ifade etmektedir. Kültürün üçüncü tanımı ise; bu çağ başlarında en çok antropologlar tarafından kullanılmış ve günümüzde en yaygın ifade şekli olarak gelmiştir. Bu tanım ile kültür, sadece batıda güzel sanatları ifade etmeyip kavram olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Smith (2001, ss.2-3) Kroeber ve Kluckhohn, araştırmalarında kültür terimini bu denli geniş olarak ele almaları; kültür için yapılan zengin tanımlardan kaynaklanmaktadır. Çeçen

(1984, s.10), kültür kavramının bir tanım içine sığmayacak kadar çok yönlü ve geniş olması, tüm disiplinlerin kendince yorumlaması sebebiyle herkesin üzerinde mutabık olacağı ortak tek bir tanıma sahip değildir. Bu tanımlardan yine örnekler verecek olursak; Matthew Arnold⁸ kültürü(study of perfection), mükemmelliğe ulaşma uğraşı olarak tanımlamış ve toplumun birlikte ulaşacağı mükemmellik düzeyinin insanlığı tüm yönleriyle büyüteceğini, geliştireceğini ve böylece toplumu iyileştireceğini savunmuştur. Levi-Strauss kültürü bir ağ olarak görmüş ve iletişim sistemlerine yoğunlaşmıştır. Ona göre kuşaktan kuşağa benzerliğini koruyan kültürel olguları yani değişmeyenleri toparlamaya çalışmıştır. Mitler ve diğer temsillere bağlı olarak geliştirdiği analizlerle anlam ve simgelerin iki aşamalı olduğunu bulmuştur.

İlk aşama ki bu gözle görünendir ancak bunun altında asli aşama olan ikinci aşama vardır ve bu da öz manalarına dokunmadan öğelerin şekilsel olarak düzenlenmesinin çözümlenmesine ihtiyaç duymaktadır (Moore, 2004). Özetlemek gerekirse; tüm kültürlerin kendine has modeller oluşturmak için başvurduğu aynı zamanda tüm insanlığın sermayesi olan kültüre değinilmeden kültürü anlamak imkansızdır (Moore, 2004). Tarih boyunca kültürel değişimin geldiği en önemli nokta somut içeriğin insanın değişimine paralel olarak soyut boyuta geçmesidir. İlk antropolog olan Edward Taylor'ın tanımına göre “bireyin yaşadığı toplumda sahip olduğu inanç gelenek bilgi ahlak sanat alışkanlıklarının bütünüdür” (Taylor, 1958). Bu tanımıyla Edward Taylor insanın hayatı boyunca edindiği tüm bilgi ve becerilerine insanın gelişimi ile paralel tutmuş ve düşünseli de bundan ayrı tutmamıştır. Taylor'ın araştırmalarının sonucunda; Mannheim, Weber, Elias, Parsons, Benedict, Boas, Mead, Linton, Lowie, Malinows ki, Kroeber, Williams, Clifford gibi araştırmacılar kültür kavramını yeniden ele alıp üzerinde çalışmışlardır. Kroeber ve Kluckhohn kültür üzerinde araştırmalar yapmışlardır ve 1870-1950 yılları arasında kavramı araştıran araştırmacılar, 164 farklı

tanım yapıldığını bulmuşlardır. Bu kadar emeğe rağmen yine de ortak bir tanıma ulaşamamıştır. Farklı disiplinlerde farklı ifadeler bulunmuştur. Bu disiplinler arasında sosyoloji, tarih, siyasal bilimler, ekonomi psikoloji ve antropoloji den söz edilmektedir. Bu durum kültürün öğrenilebilir ve sürekli oluşundan da kaynaklanmaktadır.

Her toplumun dili coğrafyası farklı olduğu gibi kültürü de farklıdır. Canlı bir organizmaya benzeyen kültür toplumla birlikte gelişir ve değişir. Kişinin içinde yaşadığı çevrenin -küçük gruplarının- dahi kendine has kültürleri vardır ve kişi bunu farkına varmadan öğrenir ve kabullenir. Bireyin içinde yaşadığı grubun kendine özgü bir kültürü vardır (Moorhead ve Griffin, 1995). Kişilerin hayatlarındaki değişimler kültürel yaşamın değişimi olarak adlandırılmaktadır. Kısaca; kültür, sosyalleşme yoluyla kazanılan bir davranış ve bilgi örüntüsüdür. Luthans'a göre verilen bilgi ile bütünleşen bir davranış kalıbıdır. Bu açıdan kültür sürekli değişmektedir (Morgan, 1998). Bu değişimlerin her zaman için etkilendiği unsurlar vardır. Bizler bu toplumsal değişimi açıklamak için çeşitli kavramlar ve teoriler kullanırız. Yapısal fonksiyonel modeller toplumdaki değişmeyi fonksiyonel yapı arasındaki ilişkiye bağlamaktadır. Kentleşme, göç, toplumsal hareketlilik alanlarda çalışmalarını yürütmektedir. Çünkü toplum yapısı fonksiyonel bütündür. Asli olan fonksiyonların değişimi uyumu ile gelişime uyum göstermesidir. Bu uyum gerçekleşmediği takdirde Ogburn'un 'kültürel boşluğu' oluşmaktadır. Yapısal fonksiyonel araştırmacılar bu model ile toplumsal değişmeyi her şekliyle açıklamayı hedefleyerek, toplumsal hareketliliği de çözümlemekte önemli bir adım atmışlardır (Kongar, 2004).

Toplum değişen kültür sistemine kendi içinde uyum gösterirken her sistemin farklı bir değişim yönü ve hızı vardır. Durkheim, toplumun hızlı değiştiği dönemlerde yaşanan toplumsal bütünleşme eksikliğinin anomiye sebep olduğunu belirtir. Sistemlerin değişim hızlarının her zaman aynı düzeyde ilerlememesi kültürel yapı ve fiziksel yapının arasının hızlı açılması söz konusu her zaman bu konuda bir denge mevcut değildir. Toplumsal ve kültürel değişimler genelde dış kaynaklıdır ancak bu etmenler bireylerin bireysel eylemlerini etkilemektedir ve tüm sistemler böylece birbirini tetikleyerek değişmektedir. Bu değişimde kişilerin anlam dünyasını yeniden tanımlayarak bugün tartışılan tüm sosyal değişimlerin kaynağıdır. Bu nesilden nesile kültürel aktarımın bir sonucudur. Bu, toplumun en önemli yapı taşı olan aile ilişkileri

için de geçerlidir. Aile içindeki saygı da bu değişim sürecinden etkilenmiştir. Aslında, küçük erkek kardeşler, erkek kardeşler, anneler, babalar ve büyükanne ve büyükbaba ailede saygı görür. (Yücel, 1993). Gelişen ve değişen kültür kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşar. Bu nedenle, saygı standartları kültürden kültüre değişir. (Tarhan, 2006). Saygı kültürümüzün önemli bir parçası olarak her millette tüm özellikleri ile farklıdır. Bir toplumda saygı içeren bir davranış diğer toplumda hakaret anlamı taşıyabilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çocukların babalarına ilk isimleriyle hitap etmeleri yaygın bir davranıştır. Bu davranış, Türkiye ve Japonya toplumuna göre bir kabalıktır. Örnek olarak Türk kültüründe gençlerin yaşlıların önünde bacak bacak üzerine atıp oturması, yaşlılar ve öğretmenler geldiğinde ayağa kalkıp selam vermemesi birçok yörelerde kabalık olarak görülürken, farklı kültürlerde bu davranış olağan görülebilmektedir (Tarhan, 2006). Yaşayan insanlar dışında, ölene saygı da farklı olabilir. Türk toplumu için ölüye saygı, gerekli vazifelerin mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasıyla ölünün defnedilmesi ile sona erer. Bununla birlikte, eski Yunanistan'da, ölen kişiye uygun bir cenaze töreni yapılmadıysa, resmi olarak ölü olarak kabul edilmeyerek Cenaze törenini geciktirmek, ceset statüsünden mahrum bırakıldığı için saygısızlık olarak görülmektedir (Wells, 1984). Türk kültüründe yaşlıya saygı önemlidir, ancak diğer kültürlerde önemli görülmeyebilir. Yardıma muhtaç insanlara yardım etmek ve bağış yapmak tüm kültürlerde çok önemlidir, ancak diğer kültürlerde kişinin kişiliğine saygısızlık olarak görülebilir.

Saygı dili ise dinleyen ve konuşan arasında toplumdaki mevkilerini, demografik özelliklerini, eğitim seviyelerini gösterir. Bu nedenlerden bazıları ise tüm toplumlar için saygı ifade ederken bazılarına göre ise ifade etmemektedir. Her toplum kendine özeldir ve saygı da zamanla toplumla birlikte değişim gösterir. 40-50 yıl önceki saygı standardı, bugünkü saygı standardından farklıdır. Bu farklılık hem örgütsel hem de ulusal kültürlerde belirgindir (Tosi, Rizzo ve Carroll, 1996; Kırıl, 2008; Toytok, 2014). Küreselleşme ile tüm dünya da ortaya çıkan tek tipleşme sanat vb. olduğu gibi saygı da tek tipleşmeye gitmektedir.

Türk toplumunda saygı geçmişten günümüze çok önemli bir değer olarak kabul edilmiştir. Özen Yaylagül, geçmişte Türklerin inanışlarında, devlet, aile ve tüm insani ilişkilerinde konumlarının gerektirdiği saygı, sevgi, güç, korku gibi sebeplerin gerektirdiği güzel söylemleri çokça kullandıklarını belirtir (2005: 151-162). Divanü

Lûgati't-Türk'e toplum yapısı açısından incelendiğinde ise 11 yüzyıl Türk toplumun çok zengin kaynaklara sahip olduğu söylenebilir. Eserde "Yiğit kişiyi kötületme, yüğrük atın arkasını yağırlatma" (DLT I: 139) ve insanlara saygı gösterilmesini dile getiren "Tanınmış şeytan, tanınmadık adamdan daha iyidir" (DLT III: 160) atasözleri bu zenginliğe örnektir. Bugünkü Türkçemizde saygı kavramının geniş bir şekilde yer alması günümüzde saygı kavramının önemini hala koruduğunu göstermektedir.

2.1.3. AHLAK VE SAYGI

Ahlak kelimesine genel itibariyle bakacak olursak Arapça kökenli olup huy, tabiat anlamları içeren Hulk kökünden türemiştir. İslam literatüründe 'Hulk' iyi ve kötü özellikleri temsil etmiştir.

Ahlak kavramına terim olarak bakıldığında üç ana başlık etrafında tartışmaların olduğu görülmektedir.

1. Davranış kuralları
2. Hayat tarzı
3. Davranış kuralları ve hayat tarzı

Genel olarak ahlak asli olarak iyi olduğu düşünülen veya kabullenilen yaşam tarzından oluşan davranış bütünlüğüdür. İyi ve kötünün bilimi; kişinin tüm iyi özelliklerini bildiren tutumları, toplum içinde kişilerin uymak zorunda olduğu kurallar; kişilere doğruya iyiye yönlendiren öğreten bilim gibi birçok tanıma sahiptir. Ahlak kelimesini açıklamak için davranışlarımızın toplamı, hayat tarzımız gibi birçok ifade de kullanılabilir. Kişinin, kişiliğini belirleyen tutumları da denilebilir. Toplum için uyulması zorunlu kurallar olarak belirtilir (K. Demiray,1990). Aziz Çalışlar ise; toplumsal bilinç davranış ve ilişki biçimi olarak adlandırmaktadır. Türkçede ahlak kelimesi karşılığı olarak aktöre kelimesi önerilmektedir. İlmi olarak bakıldığında ise; iyi ve kötüyü ayırt eden özelliklerin ortaya konması olarak karşımıza çıkmaktadır. İlmî ahlak bu kurallara toplum için incelemektedir. Kuralları ise bireylerin davranışları oluşturmaktadır. Antik çağda, Grek düşünürleri ahlak için mutlu olma sanatı demişlerdir. Ancak bu düşünürler arasında mutluluk için ortak bir tanım oluşmamıştır. Peripatoscu, "Demetrios" ahlakta mutluluğun yolunu göstermek için üç öğüt vermiştir:

-Üç varlığa saygılı olunuz:

1. Kendi evinizdeyken ailenize
2. Sokakta iken gelip geçenlere
3. Yalnızken kendinize.

Mutluluğu saygı ile bütünleştirdiği, bu öğütlerinden anlaşılmaktadır.

Descartes, Greklerde olduğu gibi ahlak kavramını mutluluk açısından ele almıştır. Descartes ten sonra yaşayan kant ise ahlakta iyi niyet sorunsalı üzerinde durmuştur. Durkheim göre ise ahlak ilmi davranışlarla ilgili olayları incelemeli ve araştırmalıdır. Ahlak düşünürlerinden önemli birisi de Eflatundur. O kişinin yaşam amacının onu mutlu edecek yaşam biçimini bulmak olduğunu savunmuştur. Onun için bu, iyiye sahip olmaktır, iyi insanı mutlu etmektedir. En yüksek iyi ise güzelliğin ölçülülüğün, doğrunun ve bilginin bütünlüğünden oluşmaktadır. Eflatun tüm bunları Sokrates gibi tanrıya bağlamaktadır.

Spinoza ise; (1632-1677) Ethica adlı eseriyle ahlak felsefesi üzerine önemli katkılar sunmuştur. Ona göre ahlakla kendimizi koruma arasında sıkı bir bağ vardır. Korumak ise güçlenmek ve savunmak anlamına gelmektedir. Ahlak erdem bu çabadan başka bir şey değildir. Yani spinoza için ahlak güçlü ve yetkin olmaktır. 18 yy. gelindiğinde ise Shaftesbury, kişinin toplumla birlikte iyi veya kötü olabileceğini savunmuştur. Tek başına insan buna yetkin değildir. İnsan aklını kullanarak özgeci duygularını yönetirse mutlu olabilir. Farabiy'e bakılacak olursa; onun için ahlak kişinin kendisine bakmasıdır. İnsanın amacı hayr olmalıdır önce kendini anlamadan aleme bakmamalıdır. İbni sina ise ahlak kavramına hürriyet sorunu ekseninde değerlendirmiştir. İnsanın bir davranışı yapmakta ki özgürlüğü, onu sorumlu kılmaktadır. İrade insana güç katan, seçimlerine yön veren etkidir. Gazali ise İslam'ın özünün ahlakta olduğunu savunur. Peygamberlerin ahlaki örneklendirmek için olduğunu savunur son peygamber Hz. Muhammed'in ahlakına hayrandır. Tüm bu düşünürlerin görüşlerinden sonra ahlak kavramına genel bakıp saygı ile bağlantısı değerlendirilecektir (Çubukçu,1994).

Psikolojik açıdan ahlak kavramı ele alınacak olursa; ahlak gelişiminde en önemli temel yapı taşı ailedir. Aile, toplumun ahlaki değerlerini çocuğa ödül ve ceza

sistemleriyle aktarmaktadır. Çocuğun sağlıklı ahlaki kimlik geliştirmesinde en önemli faktörlerinden biri ebeveyn tutumlarıdır. Ebeveyn tutumlarının demokratik olması olumlu bir etki yaratacaktır. Demokratik ebeveynler, çocukların gereksinimlerini gözler, gerekli sevgi ve saygıyı çocuktan esirgemez, çocuğun kararlarına saygı duyar ve son olarak çocuğu ailenin bir üyesi olarak görür çocuğun da düşüncelerinin önemli ve değerli olduğu bilincindedir. Aile, çocuğun bir birey olmasına saygı duyar. Burada sağlıklı bir birey olmanın ön koşulu aile yapısının olduğu görülmektedir. Sağlıklı bir birey, toplumla beraber yaşayabilmekte ve topluma karşı ters kimlik geliştirmemektedir. Kendi istekleri ve düşünceleri toplumdan farklı olsa dahi kişi toplumla uyum içinde yaşayabilmektedir. Bu tam olarak bireyleşmedir. Fakat toplumla beraber yaşayamayan bireyselliği ön planda tutan kişilerde ise birtakım psikolojik problemler görülebilmektedir. Bu problemlerin başında yalnızlık ve akabinde de bunalım gibi olumsuz durumlar görülebilmektedir. Yapılan araştırmalarda ailesiz gelişen çocuklarda, ahlak kavramının gelişmediği, suç işleme potansiyelinin yüksek olduğu, davranış problemlerine rastlanıldığı görülmüştür. Ahlak gelişiminde aileden sonra önemli olan faktörlerden birisi de sosyal çevredir. Sosyal çevre ve akran grupları çocuğun ahlak gelişiminde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu faktörler dışında kültür, din, ekonomi, eğitim ve kitle iletişim araçları gibi faktörler ahlak gelişiminde önemlidir (Şengün, 2007). Ahlak gelişimi hakkında ortaya çıkan teorilere bakıldığında; J. Piaget ve Kohlberg kuramcılarının başta geldiği görülmektedir. Kohlberg'e göre; ahlak, otorite veya kanunla çatışmalarında ortaya çıkan ikilemler ve bu ikilemler sonunda gelişen tepkilerin çözülmesi üzerine kuruludur (Çelen, 2000).

Ahlak kişinin yaşam tarzını yöneten davranışlarını inanışlarını tutumları duygu ve melekelerini idare eden ve bunların sonucunda ortaya çıkan kişiyi iyi veya kötü olarak adlandırılacak davranışların tümüdür. Gazalinin görüşünü bize aktaran Zeki Aydın'a (2003) göre ahlak insanın içinde ruhunda yer eden bir melekedir ki tüm davranışlarını ona uyarak istemsizce yapar. Aslında hayata bakışımızdaki filtrelerimizin bütünü gibi gözükmemektedir. Yaşamımız boyunca iyi kötü tüm tecrübelerimizle oluşturduğumuz önyargılarımız, algılarımız doğru ve yanlışlarımız olarak tanımlanmaktadır.

Sosyolojik olarak ele alınacak olursa; toplum tarafından zamanla kabul edilen şekli; insan ilişkilerini düzenleyen kurallar, inançlar ve ilkelerin tamamı şeklinde ifade

edilmektedir. Her toplumda hangi davranışın iyi veya kötü olduğu kişilere ve toplumlara göre farklılık gösterir. Ahlaki davranış, her topluma ve kişiye göre değiştiği gibi zaman içinde de değişim göstermektedir (Özkan, 2022). Toplum için ahlak kuralları hayati önem taşımaktadır. Bir arada yaşayan insanlar için ahlak, ilişkilerimizi düzenleyen sözsüz kurallardan oluşmaktadır. Ahlak genel anlamıyla iyi olarak algılanmakla birlikte kötü davranışlar insanların zarar gördüğü davranışlardır. İyi ahlak nedir dediğimizde ise insanların rahatsız olmayacağı mutlu olacağı davranışlardır (Güngör,1998). Ahlaki davranışlar toplumun bütünü için ve beraberinde bizim içinde iyi ilişkiler imkânı sunacak ve mutlu olmamızı sağlayacak davranışlar olup olmadığı hakkında araştırmacılar hem fikir değildir. (Montagu, 1964). Hartman, “Değerlerden sıyrılmış, kutsallığını yitirmiş bir dünya da yaşamaya kimse katlanamaz” diye savunmaktadır (Akt. Akarsu, 1998). Toplumun temelini oluşturan ahlaki değerlerin yok olması, toplumda sosyal birliğin kaybolmasına sebep olacaktır ve bu da diğer tüm değer sistemlerini yok edecektir. Bireylerin kendinden başkasını düşünmediği bir toplumda ise ne sosyo- ekonomik ne de sanatsal bir yaşam mümkün değildir. Buna dayanarak Güngör (1989), insanlara zehirli maddelerle faydalı yiyecekleri ayırt etmeyi öğrettiğimiz gibi davranışlarımızdaki iyi ve kötüyü ayırt edecek bir sistemi sunmamız gerektiğini söylemektedir.

Çok yönlü bir anlam içermekle beraber saygı ahlaki bir eylemdir. Bir eylemin ahlaki sayılabilmesi için: Bir eylemin ahlaki değerinin olabilmesi, eylemin ödev güdüsüyle yapılmasına bağlıdır” (Paulhan, 1969). Kant'ın söylediği gibi “Saygının nesnesi yalnız ve yalnız yasadır, hem de kendi kendimize, üstelik kendi başımıza zorunlu imişçesine kabul ettiğimiz yasadır.” Yapılan davranış yasaya uygun olabilir ancak ahlaki olarak görünmüyorsa kişi bunu yapmaya çekinir. Kişi eylemini gerçekleştirebilmek için ahlaki dayanak arar. Tabii bu dayanak da kendi saygınlığı içindir.

2.1.4. AİLE VE SAYGI

Aile toplumun temeli oluşturması, dünyaya gelen bireyin hayatı öğrendiği, kişilik oluşumunun gerçekleştiği yer olması sebebiyle çok önemli sosyal bir değerdir (Önal,1990). Aile üzerindeki çalışmalar bundan dolayı hem toplumun hem de ailenin değişimini anlama ve yönlendirme olarak büyük önem taşımaktadır. Her toplumun farklı özerk bir yapısı olduğu gibi her aile de özeldir (BASGM,2006). Zaman içinde dahi her ailenin kendi içinde değişik süreçler yaşanmaktadır. Aileye girenler çıkanlar

olması, görevlerdeki değışikler olağan olarak ilerlemektedir. Aynı ÷lkede farklı şehirlerde köyde ve kentte yaşayan aileler arasında bile farklılıklar vardır. Ailenin içinde bulunduğı değerler, yaşam koşulları ve ilişkiler bu farklılıklar da ki en büyük etmendir. Değışen toplumla birlikte değışen sosyo-ekonomik durumda aile yapısını da değıştirmektedir.

Geleneksel topluma dayalı pratiklerde yaşanan çözümlerin de sosyal, kültürel ve ekonomik birçok alanda etkisinin olacağı düşün÷lmektedir. Bu değışimlerin de en belirgin şekilde aile ve evlilik yapısında ve bireylerin bunlara ilişkin tutumlarında gözlemlenebileceğı varsayılmaktadır (Bayer,2013). Araştırmacılar bu değışimin hem aile için hem toplum için lineer bir çizgide olacağı toplumdaki tüm kurumların da beraber değışeceğı ve bazı kurumlarında yok olacağı savunmaktadır.

Toplumun temel yapı taşı olan aile, modernleşme ile ciddi değışimlere uğramıştır. Geleneksel toplum değerleriyle yaşayan aile, diğerkurumlarda olduğı gibi sıkıntılar yaşamaktadır. Modern toplumda artan bireyselleşme geleneksel bağların zayıflaması ve yalnızlaşan bireyle birlikte değerler üzerinde çöküşe sebep olmaktadır. Toplumda birey toplumdan uzakta kendi kimliğine ulaşma çabasındadır ama bu yaşayış onu toplumdan uzaklaştırmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, bir öteki olmadan kendi kimliğini inşa etmesi mümkün olmamaktadır (Özkan, 2022). Kişi, toplum içinde sağlıklı bir kimlik inşa edip bireyleşebilir. Fakat bunun tersine kendini toplumdan soyutlayan ve bireysel yaşamak isteyen kişiler birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır. Bireyleşme ve bireyselleşme kavramı iç içe geçmekle beraber bir kavram kargaşası yaratmaktadır. Birey denilen varlık, sadece etten kemikten yaratılan bir varlık değildir. Kendi düşünceleri olan, seçenekler arasında seçebilme kabiliyeti olan, hak ve sorumluluklarının farkında aynı zaman özgür olduğunun farkında olan kişidir. Günümüzde bireyselleşme kavramına bakıldığında ise; sorumluluktan kaçma, kendini öteki insanlardan soyutlayan ve yalnız takılmak isteyen kişiler için tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireyleşme kavramı olumlu bir etki yaratırken bireyselleşme kavramı ise olumsuz bir etki yaratmaktadır. Kişi, kendi kararlarını verebilmeli ve kendine ait düşünceleri ve fikirleri olmalıdır fakat bu kendini toplumdan izole etmek değildir. Kendi düşünce ve fikirleriyle de kişi toplum içinde var olabilir. Toplumsal değışim sürecinin sadece aile üzerinden anlaşılmayacağı muhakkaktır ama aile, toplum içindeki en önemli aktördür. Toplumdaki değışen değerler ve kurallar eskisinden farklı

olarak bireyin kendine has yeni kurallar benimsemesine ve toplumda anomi - kuralsızlık-durumunun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Toplumdaki bu boşluk kuralsızlık durumu ya da eski kuralların yetersiz gelmesi kişinin ilişkilerinin sağlıklı yürütmesine sebep olmaktadır.

Yaşadığımız çağ iletişimin en üst seviye de olduğu hızlı bir değişim zamanı olması sebebiyle toplumlar kendi özelliklerini bütünüyle değiştirmektedir. 18 .ve 19. yy. bu şekilde geçmiştir ulus devletten cumhuriyet misali yönelimler oluşmuştur. Aile de bu değişimden nasibini alarak geniş aile olgusu yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Her ne kadar araştırmacıların iddia ettiği gibi geniş aileden tam anlamıyla bir kopuş söz konusu olmasa da yeni bir tür çekirdek aileye geçiş söz konusu olmuştur. Batı da ki çekirdek aile, üst kuşaklarla ilişkisi kopmuş bir yapıda giderken bizdeki çekirdek ailenin ebeveynleri ile ilişkileri devam etmektedir. Buna örnek olarak torunlar bakan büyükanneler-ekonomik desteklerin sürmesi gösterilmektedir. Yapılan araştırmalar bize geniş ailenin iddia edildiği gibi yok olmadığını azalmasıyla birlikte devam ettiğini göstermektedir.

Geleneksel toplumdan teknolojik topluma geçişteki süreçle ailenin değişim süreci paraleldir. Geleneksel toplumlar da birliktelik önemli olup hiyerarşik bir yapı mevcuttur. Gelenek ve göreneklere bağlı bir yapı işlemektedir ve bu özelliklerin tümü geleneksel ailenin özelliklerindendir. Modern çağda ise ben duygusu hakimdir ve akılcı bir sistemle toplum kuralları düzenlenirken çekirdek aile de bu özellikler görünmektedir. Geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte ailenin içinde ciddi değişimler yaşanmıştır. Aile içi dinamiklerdeki değişiklikler özellikle eşlerin birlikte iş hayatına atılmaları birçok dengeyi sarsmış yeni dinamikler ortaya çıkarırken değişen rollere uyum sürecinde ilişkilerde sıkıntılı durumlar meydana gelmiştir. Ailemiz birçok yeni işlevler kazanmıştır. Geleneksel ailede görülen erkek kadın rolleri ve statüleri farklılaşmıştır. Ayrık rol farklılaşmasının olduğu bir aileden rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçilmiştir. Bu süreçte erkek ev içinde mutfakta, çocuk bakımında da rol alırken kadında eve para getirme noktasında destek olmaya başlamıştır. Bu değişimle birlikte hiyerarşik yapıda değişimler olmuştur. Birlikte iş ve ev yaşamlarını paylaşan eşler bu süreçte büyük bir kaygı ve stresle baş etmek zorunda kalmışlardır. Tek rol ideolojisine sahip eski rolleriyle günlük yaşamları uyumsuzluk göstermektedir. Tek rol ideolojine göre kadın ev hayatı erkek ise sadece iş hayatı ile

sorumluyken değişen ağ ile bu da değişmiştir. Artık ikili rol denen kadın ve erkeğin hem ev hem de iş hayatı arasında bir role sahip olmuşlardır. Modern toplumda oluşan ikili rol ilişkilerinin ailenin sağlığı için incelenmeli, yenilenen statüler, roller yeniden çalışılmalıdır (Hablemitoğlu,2009). Bu geçiş, her süreç gibi zor ve sancılı olmaktadır. Daha kırılgan bir yapıya sahip olan çekirdek aile ile boşanma oranları da artış göstermektedir.

Modernleşme ile gelen değişimler iş hayatı yoğunlaşan aile üyelerine ayrı dünyalar modelini, örgüt kültürü anlayışını ve geleneksel rol dağılımını alternatif olarak sunmuştur. Bu modele göre ev ve iş hayatı iki ayrı rakip alan olarak tanımlanmıştır. Bu iki alan kendine özgü talep ve istekleri vardır. Aile ve iş hayatının verimi için tehdit olarak görülmüştür. Bu iki alan arasında yönetmek ise çalışan değil iş sorunu değil, kadın sorunu olarak algılanmıştır.

İnsanın zamanının ve enerjisinin kısıtlı olduğunu ileri süren kıtlık teorisinden hareketle, kadının hem iş hem aile hayatının çok fazla g gerektirdiğini ve bu da kadın için sıkıntı stres yaratarak depresyona sebep olup aile içi rollerini olumsuz etkileyeceği savunulmuştur (zen,2002). İş ve aile dengesini sağlamak bireyi zorlamaktadır. Ailenin değişen i ilişkilerinde en önemli mevzulardan biri ilişkilerin hiyerarşik ve asimetrik bir ilişkiye doğru meyletmesidir. Aile yeleri arasında hiyerarşi bitme noktasına gelmiş olsa da yok olduğu söylenemez.

Türk aile yapısına özelde bakacak olursak; en önemli iki özelliğinin modern toplumda yaşanan bireysellikte mücadele ettiğini ve zayıflattığı görülmektedir. Türk ailesinin iki dinamik yapısı dayanışma ve paylaşma aile ile toplumu korumaktadır. İyi ve kötü günde -cenaze- düğün-merasimlerinde bir araya gelme sevinci ve üzüntüyü paylaşma söz konusu olmaktadır. Ailedeki kslkler bu süreçte düzelir. Karşılıklı olarak ihtiyaç olana koşulur ve destek olunur böylece birliktelikler güçlenir. Bu birlik duygusu ve psikolojik durumu her daim sıcak tutulmaktadır. Türk ailesinde diğer önemli bir vasfı dayanışma modeli, zme yöneliktir. Türkiye de ailesel sorunların büyük bir kısmı akrabalar tarafından zmlenmektedir. Eğer bir sorun olursa büyükler devreye girer, olaylar büyümeden zme kavuşturmuşlardır.

Aileyi bir arada tutan temel unsur olan sevgi ve onun yansıması olan saygıdır. Ailenin zor günlerde ayakta durmasını sağlayan birbirine destek olan aile yeleri arasındaki

sevgi ve saygıdır. Aile üyeleri birbirlerinin huzur ve mutluluğu için çaba gösterirken bütünlüğünü korumaya çalışmaktadır. Modern toplumda yalnızlıkla mücadele eden birey için aile hala sığınaktır. Modern çağda aile insanının en çok ihtiyaç duyduğu ve aradığı sevgiyi bulduğu yerdir. Günümüzde sevgisizliğin insanları mutsuzluğa sürüklediğini birçok psiko-sosyal araştırma açıklamaktadır. Zamanımız insanının en büyük keşmekeşliği çağın getirdiği meşguliyetler içerisinde sevgi odaklı ilişkilerden uzaklaşmasıdır. Kendisine odaklanan insan toplum ve aileden koparak yalnızlaşmaktadır. Artık birbirlerine daha az ihtiyaç duyan insanlar birebirlerinden uzaklaşmaktadır.

Sevginin yansıması olan saygı değer içermektedir. Tarhan'a göre ise; saygı, insanın kendi kişiliği ile karşısındakinin kişiliği arasındaki sınırı bilip, o sınırı aşmaması; kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkına, hukukuna riayet etmesidir (2006). Saygı öncelikle karşımızda insanın bizim gibi bir birey olduğunu kabul etmektir. Saygı, eşimiz dahi olsa sevdiğimiz kişinin bize ait olmadığını anlamamızı sağlamaktadır. Bu durum sevdiğimiz kişi ile aramıza sağlıklı bir mesafe koyarak onun kendini geliştirmesine fırsat verir. Aile içi ilişkilerde Türk toplumu gibi ataerkil yapılarda görünen sahiplenme, mülkiyet algısı gibi görme algısını engeller. Mutluluğa katkı sağlar, dengelerin korunması için aile içi saygının korunması büyük önem arz etmektedir. Modern ailenin yapısında, ilişkilerinde rollerinde ciddi değişimler olmasına karşın aile önemini korumaya devam etmektedir.

2.1.5. AİLEDE BABA OTORİTESİ VE SAYGI

Aile de otorite Türk toplumunda babaya verilmiştir. Geleneksel Osmanlı ailesinde pederşahi bir aile yönetim sistemiyle baba evden çıkarken otoriteyi eşine devretmektedir. Genelde bilindiği gibi aslında yetki her zaman sadece erkekte değildir, paylaşılmıştır. Günümüzde ise yine bu paylaşıma şahit olmaktayız. Modern toplumdaki aile yapısında daha çok baba otoritesi üzerinde konuşup, yok olduğu sanılmaktadır. Tarihsel olarak ailede babaların aile üyeleri üzerinde birçok tasarrufta bulunma hakkının olduğu ifade edilebilir. Baba denildiğinde en belirgin özelliği otoritedir (Özkan, 2022). Günümüzde genel itibarıyla yaşananlar babanın belirleyici rolünün kaybedildiği noktasındadır. Son yıllarda AB'ye uyum yasaları çerçevesinde

Türk aile yapısında, “Aile Reisiğinin kaldırılmış olması ve erkeğın-teorik olsa da-hâkimiyetinin sona ermiş olması, radikal bir değışim örneğidir. (Bayer, 2013). Değışen toplumsal yapıda aile). Bu konuda Sancar (2011) “Değışen şey, babanın kendi oğlu üzerindeki hâkimiyetinin yok olmasıdır” demektedir. Günümüz aile örgütlenmesinde babaların otoritelerinden bahsetmenin neredeyse imkânsız olduğu iddia edilmektedir (Sancar 2011). Aile çalışmaları üzerine yaptığı araştırmalarda Thernborn (2004), babalığın otoriteden arınma sürecinden geçtiğinden bahsetmektedir. Henüz geçiş dönemi yaşayan ölkemizde otoritenin tamamıyla kalkmadığını, babanın ailede alınan hayati kararlarda hala etkin olduğunu yapılan araştırmalarda da görölmektedir. Bunun toplumsal yeniden üretim olduğunu savunan görüşlerde mevcuttur. Bir toplumsal pratik olarak babalık icrasında gözlemlenen değışiklikler bir çözölme ya da arınma değil de toplumsal yeniden üretimin göstergesidir (Bourdieu,2006. Aktaran Güloğlu, M. F.).

Badep (2018) yaptığı araştırmasında otoriteyi analitik olarak açık ve örtük otorite olarak ayırarak değlendirmiştir. Ayrıca bu analitik ayrımın bütünüyle araçsal olduğu belirtilmiştir. Babalığın icrasının gündelik hayatın içerisinde farklı taktiklerle sergilendiğini savunmaktadır. Taktiğın ise ne aidiyet üzerinden ne de ötekinin, görünür bir sınır üzerinden yapılan hesaplama olmadığını, aile kurumunun temsilcisi olarak babaların otoritelerini yeniden üretmek için kullandıkları genel tarzlar stratejidir. Taktik ise babaların babalıklarını icra ederken otoritelerini yeniden üretmek için kullandıkları yol ve yöntemlerdir. Kurumsal anlamda ailenin reisi olan baba stratejiler kullanırken; ailenin bir üyesi olan baba taktikler kullanmaktadır’ (Güloğlu, M. F.,2006).

Sanayi devrimiyle birlikte iş ve aile hayatı bir çatışma içine girmiştir. Muhakkak ki aralarında yadsınamaz bir ilişki vardır. Bu sıkı bağ ve sonucundaki çatışma aile üzerinde büyük bir strese yol açmaktadır. Erkeklerin gelir getirdiğı kadının ise ev içi işlerle ilgilendiğı tek rol ideolojisi artık ikili rol ideolojisine dönüşmektedir. Fakat modern toplumla birlikte meslek sahibi olan kadınlar çalışma hayatına atılmış. Gelir getirme sorumluluğı paylaşılmıştır. Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme olgularıyla kadının yükü ağırlaşmıştır. Bu yük kadının ruh halini sıkıştırarak, kaygı, oluşturacak ve tükenmiş hissedecektir. Artık sadece evinin hanımı değil; anne, eş ve iş kadınıdır. Kadın, çalışma hayatından gerek ihtiyaç gerekse statü kabul ettiğı için

vazgeçmemektedir. Bu konuda belki de ev hanımı anne olan kadının statü kaybının değerlendirilmesi gerekir. Kadınları yıpratıcı ve zarar verici şiddet, söz hakkı olmaması gibi unsurların, din argümanı ile topluma dayatılmasının bu süreci desteklediğini düşünüyorum. Baba, artık ebeveyn sorumluluğunu daha çok almaktadır. Eşi çalışan baba, çocuğun bakımında daha fazla rol almak zorunda kalmıştır. Ancak ekonomik seviyesi iyi olan baba bakıma daha az müdahil olmaktadır. Eğitim sahibi erkeğin iş yükü fazlalığı ve zamanının çoğunu işine vermesi sebebiyle, babaya ailesi için çok az bir zaman kalmaktadır. (Harris ve Morgan, 1991 aktaran Kuzucu, Y. (2016)). Her iki ebeveynin çalışma saatlerinin yoğunluğu çocukla geçirilen vakti sınırlamaktadır. İki gelirli ailede babanın çalışma saati uzun olduğunda çocuğuyla kaliteli zaman geçirememekte sadece bakımıyla ilgilenmektedir.

Bebeklik dönemi süresince erkek, kadına oranla kız ve erkek çocuklarının cinsiyetine göre farklı davranmaktadır.” Erkeklerin kendi cinsiyetinden olan bebeklerine daha fazla dokundukları (Parke ve O’levy, 1976), daha fazla uyaran sunduğunu (Parke, 1981), oyun vasıtasıyla erkek bebekleriyle daha çok etkileşim içinde oldukları görülmüştür. (Marsiglio, 1991 aktaran Kuzucu, Y. (2016)). Babanın küçük çocukla olan bu ilişkisi büyük çocuklarıyla görülmektedir. Bu ise Barnett ve Baruch, (1987) tarafından babaların aynı cinsiyete sahip olan çocuğunun cinsel kimlik gelişimi için daha çok rol alması, bu konudaki etkinliklere olan tecrübesinden kaynaklandığı söylenmektedir. Erkeğin kendi babasıyla olan ilişkisi, yetiştirilme tarzında çocuğunun bakımına bakışını etkilemektedir (Belsky ve Isebella, 1985 aktaran Kuzucu, Y. (2016)). Babanın çocukla görülen bu ilişkisi, daha büyükle olan ilişkisinde de aynı boyuttadır. Baba, oğluyla daha hareketli oyunlar oynarken, onu her konuda desteklemektedir. Çocukların cinsel kimliklerini kazanmalarında anne ve babadan gelen uyarıcılar önemlidir. Babanın risk alan, hareketli, savunmaya yönelik oyunları, kararlı tavrı çocuk için rol modeldir. Erkekler yapılarına uygun olarak olaylar karşısında çocuklarının daha çok risk almasını ve özgüven gelişimini desteklemektedir. (Le Camus, 1995 aktaran Kuzucu, Y. (2016)) Larossa(1998) çift gelirli ailelerde babaların çocuğun bakımına katkısını seviyesini evlilik doyumu ve çatışmalarına bağlamıştır. Erkek ev hayatı katkı için yapılan baskı, iş hayatı ve ebeveynlikteki yetersizliği için kızgın hissetmektedir, yoksa kadın çalıştığı için değildir (LaRossa, 1988 aktaran Kuzucu, Y. (2016)). Aile sisteminde yaşanan tüm bu değişiklere babanın da ev içinde

katkı sağlıyor olmasına rağmen yine de çocuğun yükünün annenin sırtında olduğu ve babanın çocuğu için ayırdığı vaktin anneye göre gerçekten çok az olduğu bilinmektedir (Berardo ve ark, 1987). Aslında bu durum geleneksel sistemlerinde devam ettiğinin örneğidir (Darling-Fisher ve Tiejde, 1990 aktaran Kuzucu, Y. (2016)).

Geçmişte yapılan Aile çalışmalarında baba hiç rol almamış ve çalışılmamıştır. Çocuk için önemi unutulmuştur (Lamb, 1975 Aktaran Kuzucu, Y. (2016)). Günümüzde ise bu yanıltan dönülmüş babanın çocuk için önemi kavranarak önemsenmiş babalık algısı ve rolü noktasında araştırmalar artmıştır. Baba rolü sadece bizde değil tüm dünyada değişmektedir. Bu konuda başlıca birkaç politika örneği karşımıza çıkmaktadır. İsveç ve Amerika her alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine ve yeni babalığa vurgu yapan devletler olarak öne çıkarlar. Ancak, İsveç Amerika'dan daha baba dostudur. Çin ve Japonya'ya gelince ise, babalık çerçevesinde farklıdırlar. Ülkeler modernleşme ve globalleşme deneyimleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve yeni babalık ideolojilerini benimsemiş olmalarına rağmen, İsveç ve Amerika'da, Çin ve Japonya'ya görece babalığa ilişkin değerlerin önemi daha fazladır.'' İsveçli babalık Amerikalaşmanın ötesine geçerek baba dostu bir yaklaşım sergilerken Amerikalı babalık, gelenekselleşmiş, sosyal beklentiyi açığa çıkararak erkeğin işteki rollerine öncelik vermesine vurgu yapar. Bunların aksine; Japon babalık, dönüşen babalık ile mücadele eden tartışmacı bir model sunarken, Çinli babalık, aile içi muhafazakârlık söylemlerinin aksine annenin reisliğine dayanan yeni eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet düzeni çerçevesinde şekillenir'' (Tan,1981).

Sanayi toplumunda çocuğun babadan uzaklaşması söz konusu olmuştur. Tarım toplumunda sürekli birlikte olan aile de tarlaya beraber gidip gelen çocuk daha fazla gördüğü babayı rol model olarak daha iyi benimsemekteydi. Şimdilerde ise babayı görme süresi artan çocuk annenin iş hayatına girmesiyle anneyi kısıtlı vakitlerde görür olmaktadır. Kurumsal yapılar bu boşluğu doldurmaktadır. Bu nokta da az gördüğü ebeveynleri ve bakımına destek olan babayla geçirdiği zaman çok kıymetlidir. Belki iddia edildiği gibi baba rolü bir kültürel değişimle rollerini koruyacak ya da tamamıyla atfedilen vasıflar değişecektir. Değişen baba otoritesi hala mevcudiyetini korumaktadır. Babaya duyulan saygı da aynen otorite gibi şekil değiştirmektedir. Yeni oluşan saygı modelini ise aileler yine kendi oluşturacaktır.

2.2. BİREY, BİREYLEŞME VE BİREYSELLEŞME

2.2.1. BİREY

Birey, öznel olarak nitelikler taşıyıp bunları bir bütün halinde barındıran varlık olarak tanımlanmıştır (TDK,2008). Asli itibariyle bölünemeyendir. Arapçadan bildiğimiz fert kavramı ile anlamlıdır. Fert, bir topluluğun, çokluğun içindeki her biri; tek, özel, benzersiz olarak ifade edilmektedir (Radyo,1970). Birey kelimesi için diğer dillere baktığımızda ise İngilizce: individual, Almanca: individuell, Fransızca da ise indiğidir olarak adlandırılmaktadır. Individuu kelimesinin kökeni ise yunanca atomos olan parçalanamayan, bölünmeyen anlamlarındadır. Bu anlamları itibariyle de özel, farklı, genelden ayrı tutulan tanımlarına yönelmektedir (Ünal, 2007).

Masakazu ‘ya göre ise; birey kendi iç dünyasında özünü kişiliğini koruyan kendi istekleri doğrultusunda istediği şekilde hareket eden bir varlıktır. Birey kendisini oluşturan özelliklerini yaşadığı çevreyle, içinde olduğu gruplarla oluşturduğu davranışlarının tümüdür. Günümüze gelene kadar bireyin toplumda kendini kabul ettirme çabası içinde olduğu bilinmektedir. Birey bu arzusu için öncelikle toplum içerisinde statü edinmeli, hayat şartlarını oluşturabilmeli kısaca bireyliğini ortaya çıkarmalıdır. Birey Olgusuna tarihsel olarak bakacak olursak; antikçağ döneminde insan üzerinde fazlaca durulan bir varlıktır. Rönesans’la birlikte de hümanizm çerçevesiyle birey kavramı araştırılmaya başlanmıştır. Modernleşmeye kadar bireyin değişik konum ve çalışmaları olmasına rağmen günümüzdeki durumu modernleşme ile oluşmuştur. Bu yüzden bireyselleşme kavramı modern çağın en temel özelliklerindendir (Kahveci ve Sever, 2016). Birey geldiği bu noktada kendini gerçekleştirebilir ve benliğin farklılaşmasını sağlayabilirse bireyleşme sürecini gerçekleştirmiş olur. Ancak görüyoruz ki günümüzde bu durum bireyselleşme noktasına kaymış olup toplumdan kopan insanı mutsuzluğa sürüklemektedir.

2.2.2. BİREYLEŞME

Bireyleşme kavramı incelendiğinde; öncelikle bu çerçevede bir kavram ayrımının yapılması gerekmektedir. Bireyselleşme ve bireyleşme kavramlarının iç içe geçtiği ve

aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bireyleşme, anlam olarak olumlu bir kavramdır. Bireyleşmede kişi, haklarının, sorumluluklarının ve özgürlüğünün farkındadır. Bu farkındalıkla beraber birey, kendisini toplumun bir parçası olarak görür ve toplumdan kendini soyutlamaz aynı zamanda toplumun gelişmesi için görev ve sorumluluk almaktadır (Çalak, 2012). Cote'e göre; gelişimsel bireyleşme ve standart bireyleşme olmak üzere iki tür bireyleşme bulunmaktadır. Standart bireyleşmede kişi, popüler kültürün etkisinde kalıp belirli seçenekler arasında var olabilmektedir. Kişi, kimliğini ve benliğini kendisi oluşturmaz, benliğini ve kimliğini dışarıdan gelen hazır unsurlar oluşturmaktadır. Gelişimsel bireyleşmede ise; kişi bütün fırsatların sunulduğu bir yaşam bulunmaktadır. Burada kişi, sürekli gelişmekte olup yeteneklerini aktif bir biçimde kullanmaktadır. Kişi, kimliğini yaşayarak oluşturur (Atak ve Ark., 2013). Bireyselleşme kavramına baktığımızda ise; bu kavram olumsuz bir anlam içermektedir. Bireyselleşmede kişi, kendini toplumdan izole ederek sorumluluk almak istemez. Bu tutum ve davranışlar bir noktadan sonra kişinin yalnızlaşmasına sebep olmaktadır. Aileden ve toplumdan kendini izole eden, kendi bireyselliğine daha çok önem veren kişilerde birtakım ruhsal problemler gelişebilmektedir.

Psikanalitik kuam açısından bireyleşme olgusu ele alındığında; Freud'un yapısal kişilik kuramında yer alan id, ego ve süperegö bileşenleri üzerinden inceleme yapılabilir. İd bileşeni incelendiğinde id'in tamamen haz odaklı olduğu, dürtülerle hareket ettiği görülmektedir. id'in baskın olduğu benlikte bireyleşmeden söz edilemez. Bireyleşen kişi dürtülerini kontrol edebilir ve haz odaklı olmamaktadır. Süperegö unsuru incelendiğinde ise süperegönün da bireyleşmeden uzak olduğu görülmektedir. süperegösu gelişmiş kişi, tamamen kurallara göre yaşamaktadır. Bu kişilerin kendi benliklerini bastırarak tamamen toplumsal normlara göre hareket etmektedirler. Son olarak ego unsuru incelendiğinde ise egonun id ve süperegö arasında bir köprü görevi işlevini yerine getirdiği görülmektedir. Ego, ruhsal bütünlüğü ifade etmektedir. Ego, ne id'in her isteğini yerine getirir ne de süperegönün kuralcı tutumlarını yerine getirir. Bireyleşen bir kişinin egosunun da güçlü olduğu söylenebilir. Egosu güçlü olan kişinin benlik bütünlüğü de bulunmaktadır. Buradan hareketle bireyleşme için güçlü bir egoya sahip olunması gerektiği söylenebilir.

2.2.3. PSİKOLOJİ KURAMCILARI AÇISINDAN BİREYLEŞME KAVRAMI

2.2.3.1 Carl Gustav Jung

Geçmişten günümüze bireyleşme kavramı incelendiğinde psikolojide birçok kuramcı tarafından ele alındığını görmek mümkündür. Bu kuramcılar arasında psikanalizin önde gelen temsilcilerinden biri olan Carl Gustav Jung, bireyleşmeyi; farklılıkların bir araya gelmesi ile ruhun bütünleşme süreci olarak tanımlamıştır. Bireyleşme sürecinde kişisel ve kollektif bilinç dışı; rüyalar ve serbest çağrışım aracılığıyla bilinci oluşturmaktadır. Bu süreç, bir bireyleşme sürecidir. Jung'a göre bireyleşme ile bireyler, kendi kararlarını alabilir ve hak, hukuk, adalet gibi kavramları benimser (Kavut, 2020).

2.2.3.2 Magaret S. Mahler

Bireyleşme açısından diğer önemli bir kuramcı da Mahler'dir. Mahler'in Ayrılma-Bireyleşme kuramı psikodinamik ekolüne yeni bir bakış açısı katarak önemli bir katkı sunmuştur. Mahler'e göre bir çocuk kişiliğini 36 ayda tamamlamaktadır. Ayrılma ve bireyleşme kuramında bebek 6. aydan itibaren birincil bakım verenden ayrılmaya başlamaktadır. Bu ayrılma ve bireyleşme döneminde temel iki gelişimsel dönem yaşanmaktadır. Bunlardan biri; birincil bakım verenden uzaklaşma, sınır koyma gibi durumları içeren ayrılma'dır. İkincisi ise; intrapsişik otonominin, gerçeği analiz etme olan bireyleşmedir. Ayrılma döneminin başlangıcında bebek, öncelikle kendi bedeni ve annesinin bedeni arasına mesafe koymaya başlar. Burada ayrılma aşama aşama gerçekleşir. Anne ortadan kaybolduğunda ise; çocuk ağlamaya başlamaktadır. Sekizinci aydan itibaren bebekler ilişkileri anlamlandırmaya başlayarak gerçek objelere yönelir. Bu evreden önce anne, bebek için pek mühim değildi. Bebek artık bütün dikkatini temel bakım verenine yöneltir. Bu dönemde bebek, yabancı nesne ile karşılaştığında korku duyabilmektedir. Bebek 25. Aydan itibaren artık bireyleşme sürecine girmektedir (Keskin ve Çam, 2009). Aslında bireyleşme kavramına bakacak olursak kişinin kendini özgürce bulma sürecidir. Çocuk, birincil bakım verenden ayrıldıkça aynı zamanda kendi bireyleşme sürecini de oluşturmaktadır. Ayrışmada çocuğun kendi öz farkındalığı artmaktadır. Ayrılma ve bireyleşme döneminin sonucuna bakıldığında çocuğun birincil bakım verenden ayrılması beklenir eğer çocuk birincil bakım verenden ayrılamazsa bağımlılık gibi risk faktörleri oluşmaktadır. Bu

ayrılma ve bireyleşme evresinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için çocuğun birincil bakım verenle güvenli bir ilişki ve bağ kurması gerekmektedir. Güvenli bağ gerçekleşmezse erişkinlikte farklı patolojiler gelişebilmektedir. Örneğin: patolojik narsisizm, borderline kişilik örgütlenmesi, depresyon, kaygı bozuklukları, seperasyon anksiyetesi, dissosiyatif kimlik bozukluğu, paranoid kişilik bozukluğu, şizoid kişilik bozukluğu ve bağımlılık gibi patolojik durumlar görülebilmektedir. Aynı zamanda kişide; kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma stilleri görülebilir ve sosyal ilişkilerde problemler yaşayabilir (Topçu, 2016). Sağlıklı bir bireyleşmenin oluşması için birincil bakım veren ile çocuk arasında güvenli bir bağ gelişmesi gerekmektedir. Güvenli bağlanma, psikolojik sağlık açısından koruyucu bir faktör oluşturmaktadır. Güvenli bağlanan çocuğun ergenlik dönemi de daha sağlıklı geçebilmektedir. Bir bireyin gelişim dönemlerine bakıldığında bireyselliğin daha çok ön planda olduğu kritik dönemler bulunmaktadır. Bu dönemlerden biri 2-3 yaş dönemidir. Bu döneme 2 yaş sendromu denilmektedir. Bu dönemde çocuk bakım verenden bağımsız hareket etmek istemektedir. Çocuk, bağımsız olmak isterken inatlaşma, öfke nöbetleri, ağlama krizleri gibi tutum ve davranışlarda bulunabilmektedir. Bu dönemde ambivalent duygular ortaya çıkmaktadır. Mahler'e göre bu ambivalent duyguların kaynağı çocuğun iç dünyasından gelmektedir. Bu dönemde ayrıca Mahler'e göre "yeniden yaklaşma" krizi oluşmaktadır. Çocuğun bireyleşme sürecindeki gösterdiği tutarlılık ve sağlamlık gibi durumlar bu krizin sorunsuz atlatılmasını sağlamaktadır. Kriz atlatılmazsa eğer çocuk, erişkinlik döneminde tutarsız tutum ve davranışlarda bulunmakla beraber bağımlılık ve bağımsızlık duyguları arasında da git gel durumlar yaşayabilmektedir. Burada bakım verenin sağlıklı ve bilinçli yaklaşımı önem teşkil etmektedir. Bilinçli olmayan bir tutum ve yaklaşım çocuğun kişiliğine zarar verebilmektedir. Bu tutum ve davranışlar neticesinde çocukta olumsuz bir bireysellik algısı gelişebilmektedir. Örneğin sadece kendi isteklerine odaklanan, haz odaklı, hazzı erteleyemeyen, "ötekini" düşünmeyen gibi bireysellik algısı oluşabilmektedir. Birincil bakım veren çocuğa karşı tutarlı davranmalı, ihmalden kaçmalı ve çocuğu kurallara boğmamalıdır (Öngider, 2013).

2.2.3.3 Peter Blos

Blos, Mahler'den yola çıkarak ikinci ayrılma ve bireyleşme kavramını ortaya çıkarmıştır. İkinci ayrılma ve bireyleşme evresi, gelişim dönemlerinde bir diğer kritik

dönem olan adölesan dönemine özgüdür. Adölesan dönemi kendi içinde erken ergenlik, orta ergenlik ve son ergenlik olarak ayrılmaktadır. Adölesan dönemi 11 yaş ile başlayıp 21 yaşına kadar devam etmektedir (Koç, 2004). Adölesan döneminde kişi, aileden ve toplumdan bağımsız hareket etmek istemektedir. Toplumsal normları, çevreyi, aileyi ve yaşamı sorguladığı bir dönemdir. Kişi, aileden duygusal anlamda uzaklaşarak akranları ile duygusal bağ geliştirmektedir. Kişi, anne ve babasından aldığı değerlerden uzaklaşarak bir ayrılma dönemi yaşamaktadır. Bireyleşme dönemi ise ergenin kendisi hakkında farkındalık geliştirmesiyle başlamaktadır. Bu evrede kişi, ben kimim? Sorusuna cevap arayarak bireyleşmeye başlar. Kişi, benlik saygısını oluşturarak ikinci bireyleşme sürecini de tamamlayacaktır.

Bu dönemde kişi, ailenin ve toplumun normlarını kabul etmek istemez ve bu normlara aykırı davranmak daha cazip gelebilmektedir (Güneş ve Gül, 2009). Adölesan döneminde kişi, dünyanın merkezine kendisini koymakta olup herkesten daha değerli ve önemli olduğunu düşünebilmektedir. Adölesan döneminde sağlıklı bir kimlik inşa edilemezse kişide bireyleşmenin aksine bireyselleşme gelişecektir. Bu durumda kişi kendisini 'öteki'nden daha üstün görüp, kendi doğrularının her şeyden daha önemli olduğu, kimseye ihtiyaç duymadığı ve öteki kişilerin fikirlerini saçma bulduğu bencil tutum ve davranış içerisine girecektir. Kişinin sağlıklı bir kimlik geliştirebilmesin de rol model çok etkili olabilmektedir. Sağlıklı bir rol model ile kişi, ergenlik dönemini daha az problemle atlatıp aile ve toplumla sağlıklı bir bağ geliştirebilmektedir (Karaboğa, 2019). Sosyal bir varlık olan insan için bu durum, kişide farklı problemlerin gelişmesine neden olabilmektedir. Kendisini 'öteki'nden daha değerli ve üstün gören kişi, kişilerarası ilişkilerde problem yaşayabilmektedir. İnsanın kendini anlamlandırabilmesi için her zaman bir 'öteki'ne ihtiyacı bulunmaktadır (Cüceloğlu, 2000). 'Öteki olmadan ben'in gelişmesi mümkün olmamaktadır.

2.2.3.4 Marcia

Marcia'ya göre; egoda, temel kimlik alanları (örneğin; eş seçmek) hakkında yüksek bir adanmışlık bulunmaktadır. Sorgulama, araştırma ve karar verme gibi süreçler kimlik oluşumunda önemlidir. Ergen birey, sorularına cevap bulmak ister ve bir arayışa çıkar. Bu arayış bir seçenekleri araştırma sürecidir. Ergen birey, cevapları

buldukça karar vermeye başlar ve kimliğini oluşturmaya başlamaktadır. Marcia'ya göre; ergenler bu statülerden birinde sabit kalabilir veya statüler arasında geçiş yapabilir. Örneğin, askıya alınmış kimlikten başarılı kimlik statüsüne geçiş yapabilmektedir. Marcia, Eriksonun psikososyal gelişim kuramından esinlenerek dört farklı kimlik statüsünü açıklamıştır (Atak, 2011). Bu kimlikler şunlardır:

- 1) **Dağınık Kimlik Statüsü:** Dağınık kimlik statüsündeki kişiler, kimlik oluşturma sürecinde sistemli bir araştırma yerine gelişigüzel bir araştırma yaparlar. Burada adanmışlık durumu söz konusu değildir. Ergen, ideolojisine, işine, mesleğine, dinine karşı bir adanmışlık duygusu oluşturmamıştır. Adanmışlık duygusunun oluşması için ergen herhangi bir kimlik bunalımı yaşamamıştır. Dağınık kimlik statüsündeki ergenler yönlendirmeye çok açık olurlar. Böyle bir durumda kendi amaçları olmadığı için erişkinlik döneminde bir kimlik dağınıklığı yaşayabilmektedirler. Bu da beraberinde farklı psikopatolojileri getirebilmektedir. Kendi kimliği için bir arayışa girmeyen bu kişiler, kendilerini bulamazlar ve alkol-madde bağımlılığı gibi riskli davranışlar geliştirebilmektedirler. Bu kişilerin oturmuş bir ideolojisi bulunmadığı için öteki kişilerden çabuk etkilenebilme durumları söz konusudur. Bu statüde bireyleşme bulunmamaktadır. Bireyleşmede kişi, benliğinin farkında olmakla beraber kendi düşüncelerine ve ideolojilerine bir bağlılık gösterirler.
- 2) **Moratorium:** Bir diğer adı askıya alınmış kimliktir. Bu kişilerde araştırma, sorgulama ve deneme gibi süreçler bulunsada herhangi bir adanmışlık geliştirmemişlerdir. Başarılı bir kimliğin gelişmesi için askıya alınmış kimlik bir ön koşuldur. Burada bir kimlik krizi görülmektedir. Ergen, mevcut durumu değiştirmek ister. Politika, siyaset gibi konularda çok sorgulama yapar ve bu konularda köklü değişimler yapmak istemektedir. Bu statüdeki kişiler; başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki kişilere göre daha kaygılı bir yapıya sahiptirler.
- 3) **Başarılı Kimlik Statüsü:** Bu kimlik statüsünde bütün süreçler bulunmaktadır. Sorgulama, araştırma, karar verme, deneyimler ve adanmışlık gibi tüm süreçler yaşanmıştır. Bu kişiler kimlik bunalımını yani krizini başarılı bir şekilde çözümlemişlerdir. Bu kişiler, verdiği kararların doğru olduğundan emindirler. Bu kişiler daha özerktir ve kararlarını verirken başkalarının fikirlerine daha az bağlılık göstermektedirler. Bu statüdeki kişilerin ahlak düzeyleri daha yüksek

olmakla beraber güvenli bağlanmayı da başarmış kişilerdir. Çocuğun özerk olmasına izin veren, çocuğunun bir birey olduğunun farkında olan ebeveynlerin çocukları başarılı bir kimlik elde edebilmektedir. Bu kişiler, bireyleşmiş kişilerdir. Kendi kararlarını verebilen, hak ve sorumluluklarının farkında olan kişilerdir. Bu kişilerin çevreyle uyumu da yüksek olmaktadır. Bu nedenle diğerlerine göre daha sağlıklı bir kimlik statüsüdür. Bireyleşme, tam olarak başarılı kimlik statüsündeki kişilerde görülmektedir. Kişi kendi benliğinin farkında olmakla beraber kendi düşünceleriyle ve istekleriyle toplumla uyumlu yaşayabilmektedir. Kişi benliğinin farkındadır aynı zamanda ne istediğinin de farkındadır. Bu farkındalık ve bilinçlilik, kişiyi toplumdan soyutlamaz. Başarılı kimlik edinmiş kişi, toplumun normlarına rağmen kendisi olabilmektedir ve bu noktada topluma karşı ters kimlik geliştirmez aksine bir uyum gösterir.

- 4) **İpotekli Kimlik Statüsü:** Bu statüdeki kişilerde herhangi bir araştırma, sorgulama ve deneyim süreçleri bulunmamaktadır. Bu kişiler sorgulamadan ve deneyimlemeden direkt bağlanma sürecine girerler ve bir adanmışlık söz konusudur. Sosyal çevresindeki önemli kişilerin beklentilerine göre kendilerine rol biçerler ve kimlik oluştururlar. Bu statüde herhangi bir kimlik bunalımı yaşanmaz çünkü ergen ebeveynlerin beklentilerine göre kendi benliğini oluşturur. Sorgulamanın olmadığı bir süreçte kimlik bunalımı da yaşanmamaktadır. Bu kişilerin genellikle güçlü aile bağları vardır. Toplum normlarına ve düzenine uymaya özen gösterirler. Bu kişiler kendi kararlarını veremediği için sürekli bir onay alma ihtiyacı hissederler. Bu kişilerde kaygı oranı da daha az görülmektedir. Bu statüdeki kişilerde bireyleşme söz konusu değildir. Çevreyle uyum sağlayan her kişi bireyleşmiş kişi demek değildir. Burada kişi kendi benliğinin farkında değildir ve kendini gerçekleştirmemiştir. Bireyleşmiş kişi kendini gerçekleştiren kişidir.

2.2.3.5 Otto. F. Kernberg

Nesne ilişkileri kuramı birçok kuramcının katkısıyla oluşmaktadır. Melanie Klein, Winnicott, Kernberg bu kuramcılar arasında yer almaktadır. Kernberg, kuramın günümüzdeki en önemli temsilcileri arasında yer almaktadır. Nesne ilişkileri kuramı, klasik psikanaliz gibi erken çocukluk dönemine önem vermektedir fakat burada farklı

olarak çocuğun sosyal çevre ile kurduğu sağlıklı ilişkileri ele almaktadır. Sosyal çevre ile etkileşim sonucunda; içe yansıtma, içselleştirme, özdeşleşme ve ben kimliğini ulaşma süreçlerini incelemektedir. Bu kuramcılara göre kişilik psikopatolojilerinin nedeni çocuğun temel bakım veren kişi ile kurduğu sağlıklı bağıdır. Kurulan bu sağlıklı bağ sonucunda çocukta sahte benlik inşa edilmiştir (Erbaş, 2015). Kernberg, borderline kişilik bozukluğunun temel nedenini kimlik bunalımı kavramı ile açıklamaktadır. Kernberge'e göre; kimlik bunalımında yoğun boşluk duygusu, zıtlık içeren tutum ve davranışlar bulunmaktadır. Bu durumda kişi, kimliğini oluşturamamıştır aynı zamanda ego, bütünleştirici düzeye gelmemiştir. Erken çocukluk döneminde sağlıklı ilişkiler geliştiremeyen çocuklarda sağlıklı bir benlik inşa edilemeyecektir. Benliğin sekteye uğraması bireyleşmeyi olumsuz etkileyecektir. Erken çocukluk döneminde birincil bakım veren başta olmak üzere diğer nesneler ile sağlıklı bağ kurabilen çocuk ileriki gelişim dönemlerinde de bireyleşme sürecini sağlayabilecektir. Ego'nun bütünleştirici işlevi, bireyleşme üzerinde önemli olmaktadır.

2.2.3.6 Heinz Kohut

Kendilik psikolojisinin kuramcısı Kohut' göre; bebeklik dönemiyle beraber kendilik kavramı oluşmaya başlar ve bu kendilik gelişimiyle beraber erken çocukluk döneminde sağlıklı veya patolojik olarak şekillenmeye başlamaktadır. Bebeklik döneminde idealize edilen nesneler ve nesnelerin aynalama işlevi kendiliği oluşturmaktadır. Burada önemli olan temel faktör, temel bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına doğru zamanda doğru tepkiler vermesidir ve bebeği aynalamasıdır. Çocuğun ihtiyaçlarına karşılık vermek sağlıklı bir kendilik algısını oluşturacaktır. Bunun aksine temel bakım veren çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelirse ve duygusal yönden çocuğu yoksun bırakırsa çocuğun kendilik gelişimi aksaklığa uğrayacak ve çeşitli kişilik patolojilerine neden olacaktır. Burada sağlıklı olmayan kendilik algısı kişide çaresizlik ve kontrol edilemeyen duyguların yaşanmasına neden olacaktır. Kişi için kendine kendine yetebilmek, bir ötekine ihtiyaç duymamak tehlikeli bir durum olacaktır (Erbaş, 2015). Bu kişiler kendilerini bir bütün olarak algılayamaz. Bu durumda bu kişi bireyleşmeden uzak bir kişiliğe sahip olacaktır. Kişi, temel bakım veren kişiyi hala kendiliğin bir uzantısı olarak görecektir. Erken çocukluk döneminde

çocuğun ihtiyaçlarına doğru tepkiler vermek, çocuğu aynalamak, çocuğa gerekli duygusal desteği vermek bireyleşme süreci için ön koşuldur.

2.2.3.6. Donald Winnicott

Winnicott'ın nesne ilişkileri kuramına göre bebeğin gelişim sürecinde sağlıklı olgunlaşması için temel bakım verenin (özellikle anne) bebeğe yönelik doğru tutum ve davranışlarda bulunmalıdır. Yeterince iyi olan ebeveyn, çocuğun ihtiyaçlarını gözetin, duygusal açıdan çocuğu rahatlatandır. Bu şekilde destekleyici olan ebeveyn, çocuğun sağlıklı bir kimlik inşa etmesinde önemli ve kritik bir rol oynamaktadır. Yetersiz koruma ve otorite bebeğin araştırmacı ve keşfetmeci yönüne zarar vermekle beraber kimliğini ve benliğini tehdit etmektedir. Bebeğin gerçek kendiliği annenin yeterince iyi olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Anne, çocuğun ihtiyaçlarına yanıt vermediğinde, çocuğu onaylamadığında çocukta sahte kendilik gelişecektir. Anne mükemmel olmak yerine; yeterince iyi olmalıdır (Tathan, 2014). Annenin mükemmel olma tutumları çocuğun gerçek benliğine zarar vermektedir. Yeterince iyi olan ebeveyn, çocuğun bireyleşmesinde çok önemli bir role sahiptir. Annenin baskıcı olmayan tutumları çocuğun kendini keşfetmesine kendi benliğini oluşturmaya destek sağlamaktadır.

2.2.3.7. Murray Bowen

Benliğin farklılaşması, Murray Bowen'nin geliştirmiş olduğu kuşaklararası aile terapisi kuramı açısından önemli bir kavram niteliği taşımaktadır. Bowen'a göre; benliğin farklılaşması, bireyin hem iç hem de dış duygusal baskılara rağmen hemen tepki vermeme kabiliyetini ifade etmektedir. Aynı zamanda bu kabiliyet, kaygılı durumlar içinde geçerli olmaktadır. Bireyin, ayrımlaşma düzeyi arttıkça bireyleşme düzeyi de daha yüksek olmaktadır. Benliğin farklılaşması aynı zamanda kişinin düşüncelerini duygularından ayırabilme ve nesnel yaklaşabilme kabiliyetidir. Kişi, düşüncelerini duygularından ayıramazsa düşünce ve duygular iç içe geçecektir ve kişinin bireyleşmesi sağlanamayacaktır. Bu durumda kişi, öteki insanlarla çok kolay bağımlılık geliştirebilecektir ve kişilerle özdeşim kurup farklılığa tahammül sınırları azalacaktır. Bu farklılığı ortadan kaldırmak için kişi, benliğine yabancılaşacaktır. Bu kişiler kendi benliğiyle var olamayıp sosyal çevre ile uyum sağlama konusunda da problem yaşamaktadırlar. Benliğin farklılaşma düzeyi azaldıkça kişilerin duygusal olaylardan etkilenme düzeyi de artmaktadır. Bu kişiler, ya tamamen özdeşim kurup

bağımlılık gösterirler ya da tamamen zıt olup uyum problemleri gösterirler. Bu kavram ayrıca kişinin kendini değerli hissetmesi ve kendi seçimlerini yapabilme durumuyla da ilişkilidir. Kişi, bireyleşmesini sağlarken aynı zamanda sağlıklı aile ilişkilerini de kurabilmektedir. Burada denge kurmak bireyleşme noktasında önemlidir. Kişi hem ailesinde hem de kendisinde düşüncelerini duygularından ayırt edebilmelidir. Benliğin farklılaşması kavramına bakıldığında aile fertlerinin birbirlerinden farklılaşma oranı arttıkça aile içindeki iş birlikleri de aynı zamanda artacaktır. Benliğin farklılaşması kavramı yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, yetiştirilen aile tipi ve medeni durum gibi parametrelerle ilişkilidir. (Değirmenci ve Demirli, 2019). Bowen'a göre benliğin farklılaşma düzeyi dört ana faktör üzerinde etkilidir.

Bunlardan birincisi; duygusal tepkiselliktir. Burada birey, enerjisinin büyük çoğunluğunu duygularına ayırmaktadır ve duygularını istediği gibi yaşamaktadır. Burada önemli olan bireyin duygularıyla kendini yitirmemesidir. İkinci önemli olan faktör; duygusal kesmedir. Kişi, düşük düzey farklılaşmadan dolayı duygusal olarak kendini soyutlaması ve kendi içine kapanmasıdır. Burada yüksek düzey farklılaşma olduğu zaman kişi, benliğini kaybetme korkusu duymadan sosyal çevresiyle bağımlı devam ettirir. Üçüncü faktör ise başkalarıyla iç içe geçmedir. Düşük düzey farklılaşmada kişi, sosyal çevresiyle yüksek oranda bağımlılık geliştirir. Yüksek düzey farklılaşmada ise kendi benliğiyle ilişkilerini devam ettirebilmektedir. Son olarak dördüncü faktör ise ben pozisyonu almadır. Burada düşük düzey farklılaşmada kişi, özgüveni düşük olmakla beraber kendi fikirlerini, düşüncelerini ve duygularını önemsemez aynı zamanda öteki kişilerin beklentilerine göre yaşamaktadır. Yüksek düzey farklılaşmada ise kişinin özgüveni yüksektir, kendini rahat bir şekilde ifade etmektedir ve diğerlerinin beklentilerine göre yaşamamaktadır (Kalkan ve Aydoğan, 2019).

2.2.4.BİREYSELLEŞME

Bireyselleşme, toplumdan kopardığı insanı yalnız bırakmakta, insanın kendini anlamlandırma sürecinde tek başına kalmasına sebep olmaktadır. Günümüzde bireyselliğin daha çok artmasıyla beraber kişilerarası problemlerinde arttığını gözlemlemekteyiz. Bireysellik köken olarak türediği birey kelimesinden uzaklaşmıştır. Toplumu oluşturan temel unsurun insan olması anlayışından

uzaklaşarak, toplumun bireyi oluşturmayaacağı, bireyin kendini oluşturması beklenmektedir. Natsume Sōseki'nin anlayışına göre; birey hayatının akışını toplum ile çizer ancak bunu yaparken yolunu oluştururken kendine has bir yol oluşturması gerekmektedir. Bu onun kendine has kişiliğinin oluşmasını sağlayacaktır. Bu görüş davranışlarımızın doğaya uygun olması gerektiğini söyleyen teorik görüş -doğal hukuk-ile uyumaktadır. Locke de bu şekilde düşünmektedir ve doğal bireyin özgür olduğunu söylemektedir. İnsan karakterinin ve tüm sahip olduğu şeylerin efendisidir, kimseye tabi değildir. Tüm doğal hukuk düşünürleri için Hobbes ve Kant ta dahil olmak üzere toplumlar bireylerin istek ve güçlerinin bileşkesidir. Ve birey için toplum kişisel hedeflerine ulaşmak için bir vasıttır. Bireyin her zaman özgürlüğünü ön plana çıkaran, kişiyi kendine odaklayan kendi dışında hiçbir şeyin anlamı olmadığını vurgulayan bireyselleşme, bireyi toplumsal ilişkilerden ayırmakla suçlanmaktadır (Ulağ,2002). Bu suçlamaya kişinin içine dönük yalnızlaşan hayatı destek vermektedir.

Corcuff göre kişiyi bireysel olmaya sürükleyen sebepler arasında:

- Davranışların bireyselleşmesi
- Vicdanın katılaşması
- Özel aklın ön planda olması
- Kişisel hakların gelişmesi
- Biz'e karşı ben' in ön plana çıkması yer almaktadır.

Bireylerin varoluşlarının temel özelliğinin kendi doğasına dayanarak kendisini geliştirdiği ve mücadelesini sadece kendisi için gerçekleştirdiği fikrine dayanmaktadır. Kişinin özünde olan vasıflarının geliştirilmesinde ancak insan konumunun izin verdiği ölçüde müsaade edilmelidir. Kişinin kendini gerçekleştirmesinde asli olan özüdür. Her kişi kendine has ve özeldir, bundan dolayı bireylerde birbirinden farklı, benzersiz olmak durumundadır. Bireyselleşme sosyologların dünya tarihinde gördüğü en büyük değişimdir. Birçok toplumsal sorunla ortaya çıkmıştır. Curcuff (2009), bireyselleşmeyi büyük bir sorun yumağı olarak adlandırmaktadır ve onun için açıklanmaya muhtaçtır. Aslında onun bu düşüncesi birey ve toplum tanımlarının literatürde olduğu gibi keskin sınırlarla ayrılmamış olmasına bağlıdır. Birey ve toplum arasında etkili bir iletişimsel döngü mevcuttur. Durkheim bu konuda egoist bireye odaklanarak toplumun

baskılama özelliklerini anlamaya çalışması bu döngü sebebiyledir(corcuff,2009). Toplulukçu birçok düşünürde bundan dolayı bireye eğilmiş ve çalışmalarında yer vermişlerdir.

2.2.4.1. Bireyselleşmenin Yükselişi

Valesio'nun (1986) dediği gibi bireyleşme ve bireyselleşme farklıdır. Bireyleşme insanın kendi ile alakalı olan gelişimi ve kendini gerçekleştirme çabasıdır. Bireyselleşme ise bireyselleşmenin biçimlerinden bir tanesidir günümüz toplumunun temel unsurudur. Geç modern toplumda bireyselliğin toplumu oluşturan unsur olarak görülmesine rağmen bu yapının ilkeleri birer sorun haline gelmiştir. Sadece kişisel olarak hareket eden bu yapı kolektif hareket eden siyaset gibi tüm olgulara da zarar vermektedir. Modern çağ ile kitle kültürünün meydana gelmesi gibi sosyal alanda da kimliğin varlıksal yapısını oluşturmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, vb. alanlarda da aynı değişim gözlemlenmektedir (Heller ve Wellbery, 1997; Kivisto, 2008). Değişik alanlarda meydana gelen bu değişimlerin sarmal şeklinde iç içe geçtiğini ve etkileşim içinde olduğunu bilmek gerekmektedir. Mills, bireyin kendini anlama ve tanımasını sosyal tahayyül olarak adlandırmaktadır. Hayatta yaşanan zorlukları öznel ya da toplumsal olarak iki bölüme ayıran mills için bu sorunların öznel mi yoksa toplumsal mı olduğu yönünde ayıran bakış tam anlamıyla sosyolojik tahayyülün kanıtıdır (Mills, 2007). Bedenimizi öznelinden toplumsala çeviren kişinin tahayyül gücü ile olan temasıdır (Sarıbay, 2015). Toplumsal tahayyül ise düşünceler topluluğu değil, toplumun pratiklerini anlamlandırma çabası olarak görülmelidir (Taylor, 2006).

Bauman (2017) söylemlerine göre; geç modern toplumun hayat tarzının öznel ütopyalarını adil ve iyi bir toplum algısına çevirerek yeniden toplum bilincine dönüş zordur. Günümüz toplumun da süregelen bireyselleşmiş yaşam özgürlük söylemleri çerçevesinde şekil almıştır. Bir şeyden özgürlük ve bir şeye özgürlük tanımlamalarındaki anlam farklarının derinliği sonucu bireyselleşmenin tanımı sürekli değişmektedir. Her iki çeşitte toplum yaşantısında uygulanabilir değildir bu yüzden çatışma getirmektedir. Sadece bir çeşit özgürlük üzerine odaklanması sorun oluşturmaktadır.

Giddens, bireyin kendini gerçekleştirme için gerekli gördüğü yaşam ve özgürleşmecî politikalar kavramları, öznel alan içinde kolektif alan içinde önemlidir.

Onun için özgürlükçü politikalar yaşam fırsatları iken yaşam politikaları ise hayat tarzımızdır. Yaşam politikaları hayat tarzımızı belirlediği için özgürlükçü politikaları içine almaktadır. Hayat tarzımıza yönelik öneriler sunarak daha iyi bir yaşam için bunu eylemleştirir. Başta Norbert Elias (1991) ve Charles Taylor (1989) olmak üzere birçok düşünür bireyselleşmenin gelişim süreçlerinin tarihsel, toplumsal bir olgu olduğunu bu şekilde bakılması gerektiğini savunmuşlardır. Taylor'un bakış açısına göre ise, toplumumuzda artık toplumsaldan uzak arınık bireyselleşmiş bireyler doğmaktadır. Bazı düşünürler bireyselliğin pozitif taraflarını kavrayıcı bir bakış açısıyla değerlendirirken (Antony Giddens, François Dubet, Jean Claude Kaufmann ve François de Singly) bazıları ise daha eleştirel bakıp bireyselleşmenin özelliklerini (Christopher Lash ve Alain Ehrenberg) araştırmıştır. Kavrayıcı bakış açısıyla bakan düşünürler bireyselleşmenin pozitif yönlerini ele alıp sadece kazanımlara bakmıştır; eleştirel bakış açısıyla bakan düşünürler ise kişinin kendi üzerindeki baskı unsurlarına odaklanmaktadır (Corcuff, 2016).

Post modern toplumdaki yaşam koşulları bazı insanlar için fazlaca özgürlük, çeşitlilik, alan genişlemesi sunarken bazı insanlar içinse topluluklar arasında kayboluş diğer insanlarla olan ilişkilerden kopuş, yalnızlık sunmaktadır (Çaycı ve Çaycı, 2017). Corcuff (2016) göre; günümüz toplumlarına baktığımızda bireyselleşmenin sadece batı toplumlarını etkilemediğini diğer birçok kültürlerde de dinsel bağlarla ya da değişik şekillerle tüm modern toplumlarda gözükmektedir. Corcuff (2016) küreselleşme dediğimiz şey bileşik yapıli kültürel katmanları birey ve cemaatlerle alakalı anlayışlara karşı duruşu getirmektedir. Bir batılı düşünür tarafından dahi bu olay çağdaş narsizm olarak adlandırılmıştır. Lowen'e (2016) göre, yaşadığımız haz dünyası çevre dahil birey dışında hiçbir şey değeri görmeden, değerlendirilmeden yaşam kalitesini artırılmasına yönünde ilerlediği için doğa değeri gibi birçok önemli argümanı yok etmektedir. Toplum içinde ilerlemenin ölçüsü sadece maddecilik yönündedir. Refah bilgelikten bile daha üst seviyeye yükselmiş, özsaygı önemini yitirmiş başarıya odaklanılmıştır bu da narsistik bir kültür ortaya çıkarmıştır. Birey de kültürle aynı paralelde ilerlemektedir. Bizi şekillendiren hayallerimizdir onu da kültürümüz yönlendirir (Lowen, 2016). Bu yüzden oluşan bu narsist denebilecek toplum yapısında birey kendi çıkarları için her yolu mubah görmektedir. Bulduğumuz çağı her şey olabilir çağı olarak adlandıran Wendy Shalit e göre:

“Bugün belki hepimiz bağımsızız ama sadece kendimize karşı sorumlu olduğumuz bir toplumda gerçekten özgür müyüz?” (Niedzviecki, 2011). Bu bağlamdan yola çıkarak diyebiliriz ki bireyselliğin hâkim olduğu toplumumuzda tüm duygusal ihtiyaçlar metalaşarak tüketim maddesi haline gelmiştir. Bu duygular hissedilen değil edinilmiş bir yapıdadırlar. Bu tarz duygular artık verilmiş değil, edinilmiş duygular haline gelmektedir. Twenge’nin (2013) “Ben nesli” adıyla betimlediği modern toplum gençleri bireysellik dilini ana dili olarak konuşmaktadırlar. Bu nesil için birey her şeyden önemli olup, kendileri için bir şeyler yapmak hayatlarındaki en önemli şeydir. Ben neslinin hayattan beklentileri kariyer, eğitim, zengin olmak, meşhur olmak şeklindedir. Ancak hayata atılımları ile düş kırıklığına uğrayıp, sarsılmaktadır. Aslıtürk’ün (2008) belirttiği gibi bu hayal kırıklığına bir de bireylerin topluma ve kendilerine yabancılaşması eşlik etmektedir. Bu durumda bireyin içinde oluşan büyük boşluk, metalaşan yaşam tarzından doğan tüketim çılgınlığı, boş benlikler oluşturmaktadır. Tatil günlerini nasıl geçireceğini bilememek ve yalnızlaşan insanlığın rekabetin artmasıyla yüzeysel hale gelen ilişki düzeyleri, bireyi konformizm bir hayata sürüklemesiyle oluşan psikolojik sorunların kaynağıdır (Kasser vd., 2007). Tüm bu yaşam bireyin kaygı düzeyini artırmış ve savunmasız bırakmıştır (Salzman, 2001). Yaşadıkları kapitalist orman yaşamında kendilerini kurtarmaya odaklı bireyler tüm insanlığın çöküşüne şahitlik etmişlerdir (Aslıtürk,2008). Günümüz toplumunda bireyin istekleriyle elindekiler arasındaki fark açıldıkça içinde taşıdığı boşlukta büyümektedir. Bu durumda da rekabet ortamı artmaya devam ederek tüm değerlere zarar vermektedir.

Modern dünya her geçen gün rekabetçi bir yapıya bürünmesiyle birlikte insanlar narsist olmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Campbell ,2015). ABD ve diğer birçok ülkede gözlemlenen yaşam tarzı bu duruma örnek oluşturmaktadır. Makyavelizm kimliğe bürünen bireyin en önemli özelliği birçok düşünöre göre kendi için her yolu mubah görmesidir (Coşkun, 2017.Robbins, 2003.) Akçakanat ve Dinç’in (2018) de birçok düşünürün çalışmalarına da dayanarak, Makyavelist bireyler ilişki içinde oldukları insanları araç olarak kullanmaktan çekinmeyen insanlardır (Wilson vd., 1996). Bu kişilerin çıkarları söz konusu olduğunda ahlaki olmayan bir ünleri vardır (Christie ve Geis, 1970). Bu kişiler Kişilerarası ilişkilerde hile odaklı, idare edilebilir, görünümlemlerinden dolayı kişi değil de amaç odaklıdır (Hawley, 2006). Makyavelist

kişilik tipi etrafındaki insanlara güvenmeyen, insanlar üzerinde kontrol odaklı bakış açısı olan ve ahlak dışı davranışları mubah görmektedir (Dahling vd., 2009). Bireyselleşmiş yapıda yükselen rekabet bireyin kontrol etme güdüsünü güçlendirmiştir ve bunun temel ihtiyaç olduğu fikrini normalleştirmiştir. Furedi'nin de (2013) söylediği gibi modern insan kontrol odaklıdır. Hâkim olamadığı konular için tahammülsüz olan birey teknolojinin geldiği seviye ile her şeyin mümkün olduğuna inanmaktadır. Günümüz söylemi; sen her şeyi vaktinde yap, olmaması için sebep yok şeklindedir. Lowen'e (2016) söylemlerine bakıldığında sevmek ve sevilme temel ihtiyacının önüne başarıyı getirmek çılgıncadır. Refah odaklı bir yaşamda doğayı yok eden bir kültür de çılgıncadır. Modern toplum çılgındır.

2.2.4.2. İslam ve Bireyselleşme

İslam'la bağdaştırılmayan bireyselleşmenin tüm bu algıya rağmen islam toplumlarında da yaşandığı gözlemlenmektedir. Bireyselleşme şekil değiştirerek İslam topluluklarında batıda olduğu tarzda değil de kendi tarzında yaşanmaktadır (Ağçoban,2021). Buradaki bireyselleşme tarzı Kur'an dahil her şeyi bireysel yorumlamaya yönelmiştir. Bireyselleşme bilinen asli tanımı itibarıyla kişinin kendisinin ön planda olduğu sadece öznenin önemli olduğu görüştür. Geçmişini değerlendirdiğimizde ise tamamıyla Hristiyan dünyasına karşılık olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Baskıcı ve çıkarıcı papazların görüşleri etrafında şekillenen dine karşı insanların cenneti bu dünyada yaşama fikrinin olgunlaşmış halidir. Günümüzde artık tüm dünyayı kapsamıştır (Hançerlioğlu,1976). Köyden kente geçişle birlikte birçok alanda olduğu gibi inanç alanında da değişimler yaşayan toplum içinde din bireyselleşmeden nasibini almış tüm değerler gibi otoritesi sarsılmıştır. Bilginin değerlendirilmesindeki yöntem değişiklikleri ile dinde bireysellik özellikleri gözükmeye başlamıştır (Ağçoban 2020). Ancak görülen bireyselleşme türü Hristiyan toplumlarında görülenden daha farklı bir şekil almıştır. Hristiyanlıkta gerçekleşen bireyselleşme tanrı ile insan arasında gerçekleşirken İslamda ise bu daha çok birey ve metin üzerinde gerçekleşmektedir. Osmanlı döneminde de ilk çıktığı yıllardan itibaren kavram itibar görmüştür. İlk temsilcisi olarak bu kavramın öncüsü prens sabahattin olmuştur. Ona göre toplumdaki sorunların temel kaynağı kolektivist olmasıdır, bireyselliğin benimsenmesi ile tüm sorunlar çözüme kavuşacaktır (Özyurt,2012).

Prens Sebahattin için cemaatçi yapılar zorbalık ve eşitsizliklerin kaynağıdır (Okan,2008).

Bu aşamada dinsel bireyselleşmeden bahsetmekte yerinde olacaktır. Kavram kişinin Allah ile olan ilişkisinde devlet ya da başka bir kurumun müdahil olmasına kişi tarafından izin verilmeyen, inanç konularında tartışma ve özgür düşünme hakkı olan, kendi arzusu ile istediği dine uyması gerektiğini savunmaktadır (Cevizci,1999). Dini bireysellik ise Hançerlioğlu'na (1976) göre tanrının yerine bireyi koymaktır. Birey evrensel olanla bireysel olanı tek bir vücutta yaşamaktadır. Birey temel olarak ele alınmalı ve din dahil tüm olgular onun hedefleri doğrultusunda hareket etmelidir. Gerçek olan sadece bireydir (Hançerlioğlu,1976). Dinsel bireyselleşme kısaca inanan insanın Allah ile arasına hiçbir aracı koymadan kendi birebir iletişimini sağlamasıdır (Lukes,2006). Soren Kierkegaard dinsel bireyciliğin en önemli savunucusudur. 'mezar taşıma sadece birey yazdım'' ifadesi ise bunun delilidir (Lukes,2006). Dini bireyselleşme, dini yaşantısındaki tüm süreçleri bireyin kendisini yürüttüğü, etrafından gelen hiçbir sese kulak vermeden kendi yaşamının esas kabul edildiği durumdur. Doğru ve yanlışlarına kendi karar veren birey tanrının da daha çok sevgi ve hoş görüş yönünü önemseyen insanında güç olgusunu öne çıkaran bir durumdur (Kuyucuoglu,2008). Lukes (2006) göre; yöneticinin tanrı değil, papaz olduğu kilisenin dağılmasıyla dinsel bireyselleşme yayılmıştır. Dini bireyselleşme literatür itibarıyla Hristiyan kültürüne atfedilen bir kavramdır. Tarihsel olarak da o dünyanın özelliklerini anlatmaktadır. Bireyselleşme gibi modernleşmenin içinde doğmuştur (Erbay,2015). Luther dini bireysellikte baş isimdir onun bu konuda yayınladığı 95 maddelik bir manifestosu dahi vardır. Bu manifesto tanrıyı değil ön plana bireyi alan maddelerle doludur.

Günümüzdeki Avrupa da dini bireyselliliğin bu derece rağbet görmesi Luther sayesinde olmuştur. Bu kavramın yaygınlaşması ile birey daha da ileri gitti ve tanrıyı konuşmaya başladı. Bu süreçte de hakikat bilgisi tanrının öngörüsünden soyutlanarak birey aklına bırakılmıştır. Guenon diğer birçok düşünür gibi bu durumu fazlasıyla abartı bularak hakikatin akılla üretilmeyeceğini savunmuştur. Hakikat zaten vardır biz sadece onu algılayabiliriz. Modern insan kendini yükselttiğini yücelttiğini düşünmektedir oysaki hakikati alçaltarak kendi seviyesine indirgeme çabasıdadır. İnsanın tek başına bir bilgiye sahip olması düşünülemez her an insan için o bilgiye

erişim hakkı vardır. Bireyciliğin önemli vasıflarından biri de metafizik olan her şeyin reddedilmesidir. Bu özelliği dolayısıyla felsefe içinde kargaşaya yol açmıştır.

Aydınlanma döneminde hümanizme tepki olarak doğan bireyselleşme hiçbir alanda bireyin üzerinde bir otorite güç ilke olmamasıdır ki bu da ilkesizliktir. Bu ilkesizlik yaşadığımız dünyayı bu hale getirmiş ve anormal gidişata sebep olmuştur. Bireyselleşme din dışı olmayı da içermektedir. Avrupa'nın geldiği nokta itibariyle düşüşünün sebebidir (Guenon,2001). Dini otoritenin inkârı kurumsal otoritenin de reddidir. Bireyin tanrı ile olan ilişkisindeki araçların kalkması bireyin tüm otoritelerden hiyerarşiden kurtulmasıdır. Fakat islamda bu vasıtasız yaklaşım metinlerle ilgili kısımdadır. Kutsal metinlerin bireyin kendi anlayıp yorumlamasıyla eylem geçmesini içermektedir (Ağçoban,2021). Bir toplumda bireyselleşmenin içeriğine bakmak istiyorsak hiyerarşik kurumlara bakmamız gerekmektedir. Hiyerarşik kurumlarla ilişki arttıkça bireysellik düzeyi azalır.

Ağçoban (2021), İslam ülkelerinde 3 tip bireyselleşmeden bahseder:

1. **Modern Selefî Bireyselleşmesi:** Bu bireyselleşme türünde maddi diye adlandırabileceğimiz otoritenin tam bir reddi söz konusu olmakla manevi diyebileceğimiz tek hiyerarşi asli olarak kabul edilir. Peygamber ve etrafındaki toplumun öncü kişilerin otoriteleri kabul edilmektedir. Asli itibariyle bu bireyselleşme türü zayıf olarak vasıflandırılmıştır. Mezhepsel aidiyetleri, bilimdeki hiyerarşiyi, geleneksel unsurları da kabul etmemektedir. Direkt olarak yazılı metinlere dinin doğduğu ilk zamanın temsilleriyle inanmayı öngörmektedir âmâ bunu yaparken sadece kendi aklı ile olmalıdır. Zayıf olarak adlandırılması da bu yapısından dolayıdır. Bireyselliği form olarak taşımasındandır.
2. **Modernist Bireyselleşme:** Bu bireyselleşme türünde ise kişi hiçbir otoriteyi kabul etmez dinde bunun içindedir. Maddi manevi hiyerarşik yapıların tümü önemsizdir. Birey tek olarak özgürce tanrı ile ilişki içindedir dinide kendi yorumlamaktadır. Tek istisna kişi ise peygamberdir onu da sadece tek olarak kabul eder devamı aktarımı kabul edilmemektedir. Bu türde modern seleflerin reddettiği her şey reddedilir kutsal metin kişi aklıyla baş başa bırakılır. İlk dönem uygulamalarda reddedilerek günümüz şartlarında kurandan yola çıkılarak kişi aklıyla dini bilgiler üretilmektedir.

3. Post Modernist Bireyselleşme: bu türde önemli olan unsur yatay eşitlenmedir. Hiyerarşik kurumlar kabul görmezken içinde barındırdığı unsurlar kabul edilmektedir. Fakat bu yatay eşitleme meselesi zaman zaman peygamberin tecrübesi ile bireyin kendi tecrübesini eşitleme olarak gözükmüş hatta bazen tanrı ile kişi bile eşitlenmiştir. Bu sebeple bu tür post modernizm bireyselleşmenin içinde tanrısal bir unsur taşıdığı belirtilmiştir. Bu anlayış içerisinde bakıldığında kişi sayısının da hakikat bilginin olması gerektiği ve her kişinin dininin ayrı olması pek mümkün görünmemektedir (Ağçoban,2021). Bu da diğer türlerden daha esnek bir yapıda ve sonsuz sayıda olan bireyselleşme oluşturmaktadır.

Osmanlıca da bireyleşme ilkesine karşılık gelen” infirad kanunu” vardır (Hançerlioğlu,1976). Bireyleşme ilkesi aslında kişi için olumlu bir anlam taşımaktadır. Bireyleşme bir süreçtir, yaşamımız boyunca çocukluğumuzdan itibaren oluşmaktadır. Coşkun (2013), bugünün şartlarında kapsayıcı ve evrensel dinlerin savunduğu bireysellik aslında “bireyleşme” dir. Coşkuna göre modern dinlerdeki birey görüşü kapsayıcı dinlerdeki görüşün aksine ruhsuz maddeci bir birey söz konusu değildir. Bu bireyler içinde kutsal ruh taşıyan bu ruhu yetkinleştirip aktaran insanlardır. Böylece bireyleşme değil bireyselleşme yaşanmaktadır. Dini bireyleşme: kişinin karşılıklı dini ilişkilerinde sağlıklı davranışlarının sonucu olarak kişide özel ve yetkin ruhu geliştiren bir süreçtir.

2.2.5. BİREYSELLİK VE RUH SAĞLIĞI

Bireysellik kavramı ruh sağlığı çerçevesinde ele alındığında; erken çocukluk döneminde yoğun ihmale maruz kalmış, aynalanmamış ve güvenli bağ geliştirememiş kişilerde bireysellik olgusu görülebilmektedir. Bu kişiler, sosyal çevreyle sağlıklı bağ geliştirememekle beraber yalnız kalma riskleri daha yüksektir. Kendini gerçekleştiremeyen, kendi benliğinin farkında olmayan ve kendisi olarak var olamayan kişilerin bireysel olarak yaşamlarını sürdürdüklerine rastlanılmaktadır. Günümüze bakıldığında ise bireysellik, kişinin sosyal çevreyle bağının giderek azalmasıyla yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Yalnızlık duygusu birçok ruhsal problemin kaynağı olabilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu açısından ele alındığında travmanın

iyileşmesi açısından sosyal destek kaynakları son derece önem arz etmektedir (Sungur, 1999). Sosyal desteğin yeteri kadar olmadığı durumlarda travma semptomlarıyla baş edebilmek daha güç olabilmektedir. Özellikle yas sürecinde olan bir bireyin kendini yalnız hissetmesi kişide uzamış yas tanısını geliştirebilmektedir. Yalnızlık duygusunun beraberinde getirdiği bir diğer tanı da depresyon olabilmektedir. Depresyon tanısında kişide yalnızlık, suçluluk, değersizlik ve utanç duyguları yoğun olabilmektedir. Bireysellik, depresyon tanısı alan bir kişinin tedavisine ket vurabilmektedir. Kişinin sosyal destekten yoksun olması iyileşmenin önünde bir engel olabilmektedir (Arslantaş ve Ergin, 2011). Aynı zamanda bireysellik, beraberinde kaygı bozukluklarını da getirebilmektedir. Bireyselliği hayatının merkezine alan, kendisini ‘öteki’ insanlardan üstün ve değerli gören hemen hemen her bireyin bir ruhsal problemle karşılaşması olası bir durumdur. Her bireyde farklı bir ruhsal problem gelişebilmektedir. Bütün ruhsal bozuklukların tedavisinde sağlıklı bir sosyal çevre desteği önemlidir. Yeterli bir sosyal çevre desteği kişinin problemlerle etkili ve sağlıklı baş etmesini sağlamaktadır. Kişi, bireyselliğini azaltıp, ‘öteki’ insanlarla sağlıklı bağ kurunca psikolojik açıdan daha iyi hissedebilmektedir. Burada sağlıklı bağ ve iletişimin kurulması önemlidir. kişilik bozuklukları açısından ele alındığında, kişilik bozuklarında bütünleşmiş bir benlik algısı bulunmamaktadır. Psikodinamik açıdan kişilik bozukluklarının nedeni erken çocukluk döneminde temel bakım veren ve diğer bakım verenler tarafından uğranılmış yoğun ihmal ve istismardır. Benlik bütünlüğünün bulunmadığı bir kişi de bireyleşmesi beklenilmemeli aksine bireyselleşmesi daha olası bir durumdur. Duygu durumunda hızlı değişimlerin yaşanması, gerçeklik algısının zayıf olması gibi nevrotik durumdaki kişiler bireyselliğe daha yatkın olmaktadır. Bu kişiler, kişilerarası ilişkilerde problem yaşamakla beraber çevreyle sağlıklı bir iletişim sağlayamamaktadırlar. Kendi gerçek benliğini oluşturan ve bireyleşen kişiler, kendi ideolojileriyle, fikirleriyle, düşünceleriyle toplumda var olabilmekte ve uyum gösterebilmektedirler. Toplumdaki normlarla bir çatışmaya girmeden uyum sürecini başarıyla sağlayabilmektedirler.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Yaptığımız bu araştırmamızda, üniversite öğrencilerinin ailede saygı düzeyleri ile bireysellik düzeyleri arasında oluşan ilişkinin tespit edilmesine yönelik olarak ilişkisel tarama modeli” uygulanmıştır.

Karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişkenle birlikte değişimin mevcudiyetini veya düzeyini araştıran bir modeldir. Bu model değişkenler arasındaki ilişkinin mevcudiyetini, yönünü ve düzeyi hakkında bize veriler sunmaktadır (Karasar, 1991).

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Uyguladığımız bu araştırmanın örneklemini, İstanbul ilinde öğrenci olan 140 erkek ve 195 kadın olmak üzere 335 genç ile gerçekleştirmiştir. İstanbul ve yakın illerde üniversite öğrenimi gören öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %23 (77 kişi) üniversite 1.sınıf ve hazırlık öğrencisi, %59,7 (200 kişi) üniversite 2-3-4-sınıf öğrencisi ve %58 (58 kişi) yüksek lisans öğrencisidir. Katılan gençlerin %32,5 inin gelir düzeyi iyi durumda, %58,5 in gelir düzeyi orta ve %9 oranındakilerin ise yetersiz düzeydedir. Araştırmaya katılan bireylerin akademik başarı oranlarına baktığımızda ise %30 ,7 si iyi, %51 orta ve %18,2 ‘si yetersiz başarı durumundadır. Aşağıda Tablo 1 de detaylı bilgi mevcuttur.

Tablo 1. Araştırma Örneklerinin Frekans Analizi

Değişkenler	Gruplar	Frekans	Yüzdeler
Cinsiyet	Kadın	195	58,2
	Erkek	140	41,8
Sınıf	Lise- Üni. 1. sınıf	77	23
	Üni. 2.- 3.- 4. sınıf	200	59,7
	Y.L.- Mezun	58	17,3
Gelir	İyi	109	32,5
	Orta	196	58,5
	Yetersiz	30	9
Başarı	İyi	103	30,7
	Orta	171	51
	Yetersiz	61	18,2
		n: 335	

3.3.ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Uyguladığımız araştırma ile katılımcıların aile içindeki saygı düzeylerini ölçmek için “Ailede Saygı Ölçeği”; bireysellik düzeylerini ölçmek için ise “Bireysellik Ölçeği” kullanılmıştır. Demografik bilgiler içinde kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek ve araştırmamızda da değerlendirilmek üzere alınmıştır. Formumuzda yaş, cinsiyet, akademik başarı oranı ve öğrencilerin okudukları sınıf düzeylerini açıklayan sorular yer almıştır (Ek 1).

3.3.2. Ailede Saygı Ölçeği

Ailede Saygı Ölçeği (Akın&Terzi,) tarafından geliştirilmiş 14 maddelik bir ölçektir. Ailede Saygı Ölçeği 1 “kesinlikle katılmıyorum” ve 5 “kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ailede Saygı Ölçeği’nin madde analizi için düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ailede Saygı Ölçeği’nin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi, güvenirliği Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ile incelenmiştir. Geçerlik ve güvenirlik analizleri SPSS 20 paket programı ile yapılmıştır. Ailede Saygı Ölçeği’nin yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %31,83’ünü açıklayan, öz-değeri 4,78 olan tek boyutlu ve 15 maddeden oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ölçeğin KMO örneklem uygunluk katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .47 ile .67 arasında sıralanmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .39 ile .58 arasında sıralanmaktadır. (Ek 2)

3.3.3. Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği

Araştırmamızda kullandığımız bu ölçeğin, güvenirlik ve geçerlilik çalışması Akın ve Karaman tarafından yapılmıştır. Genç bireylerin bireyselleşme düzeyini ölçmek amacıyla hazırlanan ölçek, 18 maddeden oluşmaktadır. 5’li derecelendirme içeren (1- Kesinlikle Katılmıyorum – 5- Kesinlikle Katılıyorum) ve tek boyuttan oluşan Likert tipi bir ölçme aracıdır (Akın & Karaman, 2020). Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği’nin yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %43,32’sini açıklayan, öz-değeri 7,80 olan tek boyutlu ve 18 maddeden oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ölçeğin KMO örneklem uygunluk katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .43 ile .77 arasında sıralanmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .39 ile .72 arasında sıralanmaktadır. Ek 3 .Bireyselleşme Ölçeği Örnek Maddeler

3.4. ARAŞTIRMANIN İŞLEM YOLU

Araştırmayı oluşturan ailede saygı ölçeği, gençlerde bireyselleşme ölçeği ve kişisel bilgi soruları eklenerek Google form üzerinden anket oluşturularak online olarak yapılmıştır. İstanbul ve yakın illerde okuyan üniversite öğrencileri baz alınarak 335 genç ile gerçekleştirilmiştir.

3.5. VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular kodlanarak SPSS 22 programı üzerinden değerlendirilmiştir. Bulgular sonucunda analizlere uygun test seçimi dağılımın normalliğine göre belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucu ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1/+1 aralığında olduğu görülmüştür. Bu nedenle dağılımın normal olduğuna karar verilmiş ve analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada ölçek puanlarının demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için 2 gruplu değişkenlerde Bağımsız Gruplar t-Testi, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerde ANOVA testi tercih edilmiştir. Ölçek puanlarının birbiri ile ilişkisi Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu kısımda araştırmamızın analizlerinin sonuçlarına detaylı bir şekilde yer vererek tablolar ile gösterilmektedir.

4.1. KATILIMCILARIN AİLEDE SAYGI PUANLARININ GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK PUANLARIYLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ailede Saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği arasındaki ilişkiyi incelenmek için Korelasyon Analizi kullanılmış ve sonuçları tablo 2 de gösterilmiştir. Ailede Saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<,001$). Korelasyon katsayısı (r) -1 ile +1 arasında değişen değerler almakla birlikte r değerinin pozitif olması değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğunu, negatif olması ise ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Saygı ve Bireysellik değişkenlerinin korelasyon analizinde $r = -,478$ olduğu için; hipotez doğrulanmıştır. Bu doğrulama da gösteriyor ki ölçeğe katılan gençlerde bireysellik oranı arttıkça ailede saygı oranı düşmektedir.

Tablo 2. Ailede Saygı ve Bireyselleşme Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu

Faktör	1	2
1. Ailede Saygı	1	-,478
2. Bireyselleşme	-,478	1
Sig. (2-tailed)	,000**	,000**
N	335	335

****p<.01** **r= -,478**

4.2. AİLEDE SAYGI VE GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK İÇİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER

Tablo 3'te Ailede Saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Ailede Saygı Ölçeği için ortalama= 37.43 ve standart sapma= 9.33, çarpıklık= 3.813 ve basıklık= 1.419 olarak hesaplanmıştır. Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği için ortalama= 72.55 ve standart sapma= 9.70, çarpıklık= 1.330 ve basıklık=-.730 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Ailede Saygı ve Gençlerde Bireyselleşme için Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	N	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Ailede Saygı	335	37.43	9.33	3.813	1.419
Bireyselleşme	335	72.55	9.70	1.330	-.730

Basıklık (Kurtosis) ve Çarpıklık (Skewness) değerleri verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini ifade eder. Bu değer %5 anlamlılık düzeyinde +1,5 ve -1,5 değerleri arasında ise veriler normale yakın kabul edilmektedir. Bu değerlerin pozitif çıkması verilerin sağa çarpık, negatif çıkması ise sola çarpık olduğunu gösterir.

4.3. AİLEDE SAYGI VE GENÇLERDE BİREYSELCELİK PUANLARININ CİNSİYETE GÖRE İNCELENMESİ

Tablo 4'te Ailede saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği puanlarının cinsiyete göre incelenmesine yönelik Bağımsız Gruplar t- Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Ailede Saygı ve Bireyselleşme Açısından Kadın ve Erkek Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t- Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	Ss	p
Ailede Saygı	Kadın	195	37,63	8,02	,648
	Erkek	140	37,14	10,92	
Bireyselleşme	Kadın	195	73,18	9,80	,159
	Erkek	140	71,68	9,54	

Ailede saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği puanları ($p<,05$ şartı sağlanamadığı için) Puanlar anlamlı derecede farklılaşmamıştır. Ancak Bireyselleşme ölçeğinin kadın ve erkek öğrenci puan ortalamalarına bakıldığında 1,5 puan farkı görülmektedir. Bu puan farkı Bireyselleşme düzeyinin erkeklere oranla kadın öğrencilerde daha fazla olabileceğini göstermektedir.

4.5. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ AİLENİN GELİR DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ

Ailede Saygı Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumuna göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Ailede Saygı Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumuna göre ($p<,05$ şartı sağlanamadığı için) değişkenler arasında anlamlı derecede farklılaşma görülmemiştir.

Tablo 6. Ailede Saygı Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Yetersiz	30	40,48	10,93
Orta	196	36,94	8,11
İyi	109	37,46	10,75
Toplam	335	37,43	9,33

Tablo 7. Ailede Saygı Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	325,734	2	162,867	1,878	,155
Grup içi	28799,411	332	86,745		
Toplam	29125,145	334			

4.6. GENÇLERDE BİREYSELCELİK ÖLÇEĞİ PUANLARININ AİLENİN GELİR DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ

Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumuna göre ($p<,05$ şartı sağlandığından) Puanlar arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Bu farklılaşma yüksek düzeyde gelire sahip bireylerde gelir düzeyi orta ve yetersiz gelir düzeyinde bulunan bireylere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 8.Bireyselleşme Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Yetersiz	30	68,99	8,29
Orta	196	71,97	9,81
İyi	109	74,60	9,51
Toplam	335	72,55	9,70

Tablo 9.Bireyselleşme Açısından Gelir Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	903,302	2	451,651	4,905	,008
Grup içi	30571,148	332	92,082		
Toplam	31474,450	334			

4.9. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN SINIFLARINA GÖRE İNCELENMESİ

Ailede Saygı Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Sınıflarına Göre İncelemesinde ($p < ,05$ şartı sağlanamadığı için) puanlar anlamlı derecede farklılaşmamıştır. Değişkenlerin ortalama puanları izlendiğinde birbirlerinden uzaklaşan değerler olmadıkları görülmektedir.

Tablo 14. Ailede Saygı Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Sınıf	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Lise ve Üni. 1. Sınıf	77	38,57	10,08
Üni. 2, 3 ve 4. Sınıflar	200	36,79	9,19
Yüksek Lisans Öğrencisi ve Mezun Olanlar	58	38,11	8,74
Toplam	335	37,43	9,33

Tablo 15. Ailede Saygı Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	209,210	2	104,605	1,201	,302
Grup içi	28915,935	332	87,096		
Toplam	29125,145	334			

4.10.GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK ÖLÇEĞİNİN PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN SINIFLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gençlerde Bireyselleşme Ölçeğinin puanlarının öğrencilerin sınıfları açısından incelemesinde ($p<,05$ şartı sağlanamadığı için) değişkenlere ait puan ortalamaları anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Değişkenlerin ortalama puanları izlendiğinde birbirlerinden uzaklaşan değerler olmadığı saptanmıştır.

Tablo 16.Bireyselleşme Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Sınıf	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Lise ve Üni. 1. Sınıf	77	72,01	11,24
Üni. 2, 3 ve 4. Sınıflar	200	73,10	9,32
Yüksek Lisans Öğrencisi ve Mezun Olanlar	58	71,39	8,79
Toplam	335	37,43	9,70

Tablo 17. Bireyselleşme Açısından Sınıf Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	160,260	2	80,130	,850	,429
Grup içi	31314,190	332	94,320		
Toplam	31474,450	334			

4.11. AİLEDE SAYGI ÖLÇEĞİ PUANLARININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Ailede Saygı Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Göre İncelemesinde ($p < ,05$ şartı sağlanamadığı için) puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmamaktadır. Akademik başarı düzeyine ait Yetersiz, Orta ve İyi değişkenlerinin ortalamalarının birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir.

Tablo 18. Ailede Saygı Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Akademik Başarı Düzeyi	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Yetersiz	61	38,63	7,71
Orta	171	37,66	10,74
İyi	103	36,32	7,47
Toplam	335	37,43	9,33

Tablo 19. Saygı Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	223,332	2	111,666	1,283	,279
Grup içi	28901,813	332	87,054		
Toplam	29125,145	334			

4.12. GENÇLERDE BİREYSELÇİLİK ÖLÇEĞİNİN PUANLARININ, ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gençlerde Bireyselleşme Ölçeğinin puanlarının öğrencilerin Akademik Başarıları açısından incelemesinde ($p<,05$ şartı sağlanamadığı için) puanlar arasında anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmaktadır.

Tablo 20. Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Akademik Başarı Düzeyi	N	$\bar{x}$	Std. Sapma
Yetersiz	61	70,3187	10,70106
Orta	171	73,2022	10,11146
İyi	103	72,8193	8,18821
Toplam	335	72,5594	9,70747

Tablo 21. Bireyselleşme Açısından Akademik Başarı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	383,862	2	191,931	2,050	,130
Grup içi	31090,588	332	93,646		
Toplam	31474,450	334			

BÖLÜM V

5.1.AİLEDE SAYGI VE BİREYSELLİK İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ BULGULARA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Yaptığımız araştırma ile ailedeki saygı düzeyi ile gençlerde bireysellik düzeyi ilişkisi incelenmiştir. Bu kısımda üniversite öğrencilerine uygulanan ölçeklerimizin değerleri SPSS üzerinden elde edilen bilgiler, araştırmanın alt hipotezleri doğrultusunda incelenmiş ve tartışılmıştır. Elde edilen bulgular yorumlanarak bu bölümde paylaşılmıştır.

5.1.1.Ailede Saygı Ölçeği ve Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği ile İlgili Bulunan Bulgulara Yönelik Yorumlamalar

Üniversite öğrencilerine uygulanan araştırmamızda ailede saygı düzeyleri ile gençlerde bireyselleşme düzeyleri arasında negatif bir korelasyon ilişkisi saptanmıştır. Taylor (1989) bize bireyselleşmenin gelenekselden kopuş olduğunu belirterek bu özelliği ile bireyin yaşamını, ilişkilerini ve hayatının anlamına yön verdiğini belirtmektedir.

Modern toplumda her şeyin anlamı değiştiği gibi yaşam ve ilişkilerde de köklü değişimler meydana gelmiştir (Kahveci ve Sever, 2016). Bu çerçevede baktığımızda günümüz toplumunda öngörülemez bir yükseliş yaşayan bireysellik tüm değerler, ilişkiler içinde saygı unsurunu da yok etmektedir. Araştırmamızdaki bu negatif ilişki bize bu gerçeği tekrar göstermiştir. Külünkoğlu, (2017)un yaptığı Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretmene Saygı Değerine İlişkin Görüşleri adlı araştırmasına göre öğretmene olan saygı düzeyi de azalmış ve yok olmak üzeredir. Eğitim ortamında sevgi ve saygının olmaması da verimli bir eğitim yapılmasını olanaksız kılmaktadır. Ailede saygı eğitiminin öncelikle önemli olduğunu vurgulayan Külünkoğlu (2017) okulda verilen eğitimin ancak bu şekilde başarılı olabileceğini belirterek okul aile iş birliğinin öğrencinin yetişmesi için temel olduğunu savunmuştur.

Güçlü bir saygı değerine sahip bireyler ancak toplumu gözeterek çağdaş ve demokratik düşünceleri korurlar (Türk, 2009).

Bilginoğlu& Yozgat& Artan (2019) araştırmasına göre saygının örgütler içinde hayati önem taşıdığını belirterek bulgularının saygının olumlu etkisini desteklediğini belirtmektedirler. Aile içinde olduğu gibi örgütlerde de saygı sağlıklı ilişkiler için temel oluşturmaktadır.

Araştırmamızın bu bölümünde katılımcı gençlerin demografik özellikleri; cinsiyet, sınıf, akademik başarı, gelir durumu açısından ailede saygı düzeylerine ilişkin bulgular yorumlanacaktır.

Ailede saygı düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Ailede saygı düzeyleri açısından cinsiyet faktörünün etken olmadığını görmektedir. Ünlü (2016) yaptığı İlköğretim Öğretmen Adaylarının Kültür Algılarının Kültür Alt Boyutlarına Göre İncelenmesi adlı araştırmasında bireyselci ya da toplulukçu kültüre verilen anlamın cinsiyete göre değişmediğini tespit etmiştir. Bizim araştırmamızda bu yönde cinsiyet anlamlı farklılık göstermemiştir.

Sınıf düzeyleri açısından elde ettiğimiz bulgular ise bize puanlar arasında anlamlı bir farklılık vermemiştir. Yüksek öğrenim öğrencileri arasında sınıf düzeyi olarak bir fark mevcut değildir.

Aydın ve Vural (2018), yaptıkları araştırma da üniversiteli gençlerin vücut şekline bakış açısının hayat tarzlarına etkisi üzerine çalışmışlar ve bu incelemede cinsiyet ve yaş faktörünün anlamlı hiçbir fark oluşturmadığını görmüşlerdir. Bizim çalışmamızda da cinsiyet ve sınıf anlamlı puanlara sahip değildir.

Araştırmamızda demografik olarak gelir düzeyi puanlarına baktığımızda anlamlı bir farklılaşma mevcuttur. Bu anlamlı farklılaşma gelir düzeyi yüksek kesime yöneliktir. Gelir düzeyi yüksek üniversite öğrencilerinin bireyselleşme düzeyleri yüksektir. Easterlin ve Angelesov (2009) yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin mutluluk Oranlarının da yüksek olabileceğini belirtirken ama bu durumun bir başka bireyin mutsuzluğu anlamına gelebileceğini vurgulamışlardır. Bizim araştırmamızda gelir düzeyi yüksek öğrencilerin bireyselleşme düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklı çıkmasını buna bağlayabiliriz. Doyumsuz insan kendi isteklerine ulaşmak için maddi

imkân buldukça diğerk insanları daha az düşünmektedir. Köksal & Şahin (2015), yaşam standartları yüksek olan insanların orantılı olarak daha çok tüketim yaptıklarını belirtmektedir.

Bireylerin mutluluğı kendi gelirine bağı olduğunu savunan kesim ise bireyler elde ettikleri yüksek gelirle daha fazla mutlu olurken bu başka bir bireye mutsuzluk verebilir düşüncesindedirler. Çünkü bireyin yüksek geliri ancak kendi ihtiyacını giderip başka bir bireyin ihtiyacını gidermediğı gibi mutsuzluğunun da nedeni olabilir.

Çünkü yaşam standartları fazla olan kişilerin sahip oldukları gelir düzeyiyle daha çok tüketim yaptıkları söylenilmektedir (Köksal & Şahin, 2015). Yüksek gelir insanları daha kontrolsüz kılmaktadır.

Toplumun genel yapısında tüketici olan insan doyumsuzluğı karşı elde ettiği mutsuzluğı daha fazla tüketim yaparak gidermeye çalışmaktadır (Aydın,2022).

Araştırmamızda Akademik başarı olarak puanlarımızı değerlendirdiğimizde ise anlamlı derecede farklılaşmamaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Günümüzde hemen herkes saygının yok olduğundan şikâyet etmektedir. Saygı kültürümüzün içinde yer alan önemli bir değerdir. Asli itibariyle değer unsurunun bir bölümüdür. Değerlerin yok olmaya yüz tutmuş olması sebebiyle saygıda zayıflamaktadır. Saygı, toplumu bir arada tutan aidiyet olgusu, empati, güven, barış gibi birçok olguyu desteklemektedir. (Loomans & Loomans, 2005) ‘ın dediği gibi saygı her şeyin temelini oluşturmaktadır. Birçok tanımı olan saygı insanların fikir birliğiyle pozitif, olması gereken bir unsurdur. Alın yazında saygıyı inceleyen az sayıda araştırma bulunmaktadır. Yazıcı & Yazıcı (2015), saygının iki boyuttan oluştuğunu savunarak: kozmopolitan -evrensel değerler- ve komüniteryan saygı-yerel değerler- olarak iki boyutlu bir ölçek oluşturmuşlardır. Ancak diğer yurtdışı kaynaklı ölçeklerde olduğu gibi Türk halkına tam bir uyum göstermediği gözlemlenerek araştırmamızda kullanılmamıştır. Akın & Terzi (2019)’ nin geliştirmiş olduğu ailede saygı ölçeği araştırmamızda kullanılması daha uygun görülmüştür.

Günümüzde bireyleşme ile karıştırılan bireyselleşme sonucu insanoğlu tüm unsurları yıkarak sadece kendine odaklanmaktadır. Asli itibariyle kendi kimlik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayan birey bu tarz bir duruma düşmeyecektir. Bowen benliğe farklılaşma kavramı tam olarak bize bunu anlatmaktadır. Bowen (1985), bu kavram ile kişi kendi iç dünyasındaki dinamik ve dengeleri düzenlerken aynı zamanda aile ve yakın ilişkilerindeki dinamiklerde dengelenmektedir. Birlikte olma olgusu ile duygusal ihtiyaçlarını karşılayan birey farklılaşma ilkesi ile de özerkliğini vurgulamaktadır. Bu iki unsurun dengesi bireyin, ailenin ve toplumun mutluluğu için elzem konumdadır. Bowen için aile iki uçtan oluşmaktadır ve bunlar birliktelik ve bireyselleşmedir. Kendilerine has bir dengeye sahiptirler. Bireysellik, bağımsız bir birey olma yolunda kişinin benliği aracılığıyla elde ettiği güçleriyken; birliktelik,

başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurma yeteneğidir (Bowen, 1966; Gehart ve Tuttle, 2003).

Kişinin kendini gerçekleştirerek duygularını ve tüm yönlerini tanıması ve ailesinden ayrılarak bu dengeyi koruyabilmesi benliğe farklılaşmadır ve sağlıklı olandır (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Bu farklılaşmayı sağlayan bireyler ne tür baskı unsuru ile karşı karşıya kalsada tepkisel davranmaz davranışlarında tutarlılıklarını korurlar (Nichols, 2013).

Farklılaşmayı gerçekleştiremeyen bireyler duygu odaklı hareket ederken sadece kendine odaklanıp, bireyselleşme dediğimiz negatif durumu yaşayıp toplum ve aile yapısına zarar veririler. Burada ailede ayrışma olarak adlandırdığımız olgu bir kopuş değil aile ile ilişkilerinde denge unsurunu koruyarak farklılaşmadır.

Günümüzde geldiğimiz nokta artık toplumların bireyselci mi yoksa toplulukçu mu olduğu noktasındadır. Çünkü bu durum bireylerin davranışlarına yansiyarak toplumun değişimine sebep olmaktadır (Hofstede, & Bond, 1988).

Hofstede'in araştırmalarına göre Türk çalışanlarının puanları toplumcu eğilimlere göre düşük çıkmaktadır. Buna rağmen Sargut(2001) Türk halkının toplulukçu bir genetiğe sahip olduğunu savunmaktadır. Bu görüşünü Hofstede'in çalışmasıyla desteklemektedir.

Araştırmasına göre Türk toplumu Japonya Arjantin ve Pakistan gibi ülkelerle toplulukçu taraftadır. Hofstede 'in çalışmasında batılı ülkelerin bireyselleşme puanları yüksek çıkarken Latin ve doğulu ülkelerin ortaklaşa davranışçı eğilimler gösterdikleri görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 2001).

(Çelik, 2001) araştırmasında Türk toplumunun %75'i toplumcu, Amerikalıların %32, Japonların ise %76 düzeyinde olduğu görülmektedir. Türk halkının toplum kodlarında bulunan yardımlaşma örnekleri toplulukçu yapısının kanıtıdır (Koyuncu&Çarıkçı,2010). Türk toplumu toplulukçu bir yapıydı fakat modern dönemle birlikte bireyselleşme puanlarında yükselme ve artış gözlemlenmektedir. Değişimin gerçekleşirken topluluklarda anomide meydana gelmektedir. Değerlerin çözülmeye uğraması, norm dışı davranışlar, kafa karışıklığı ve inançla çelişme sonuçlarını getiren çıkar beklentisi, kişiyi tutarsızlığa sürüklemektedir (Yıldırım,2021). Ailede bu

tutarsızlıktan payını almış değişen ilişkiler her üyenin kendini düşünme davranışları sonucunda zayıflamıştır. Modern toplumla birlikte birçok görevini kurumlara devretmiş olsa bile yapı ve işlevini korumak bu yönde çalışmalar yapmak gerekmektedir. Bu araştırma aileye ön plana çıkarmak ve desteklemek için yapılmıştır.

Üniversite öğrencileri ile yaptığımız araştırmamızdaki bulgularımızı değerlendirecek olursak:

- Ailede saygı ölçeği ve bireyselleşme ölçeği arasında anlamlı negatif yönde bir ilişki fark edilmektedir.
- Cinsiyet olarak değerlendirdiğimizde ise Ailede saygı ölçeği ve bireyselleşme ölçeği düzeylerinde anlamlı bir fark görünmemektedir.
- Sınıfları farklı olan öğrenciler arasında da Ailede saygı ölçeği ve bireyselleşme ölçeği düzeylerinde anlamlı bir fark görünmemektedir.
- Akademik başarı oranları farklı olan öğrencilerin Ailede saygı ölçeği ve bireyselleşme ölçeği düzeylerinde anlamlı bir fark görünmemektedir.
- Gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerimizin Ailede saygı ölçeği ve bireyselleşme ölçeği düzeylerinde anlamlı bir fark vardır. Bireyselleşme ölçeğimizde gelir düzeyi yüksek öğrencilerin puanları yüksektir. Gelir düzey orta ve düşük olan öğrencilere göre bireyselleşme oranları yüksektir.

6.2. ÖNERİLER

- Değerler eğitimi çalışmaları daha da çoğaltılarak, sivil toplum ve devlet olarak değer artırıcı çalışmalar desteklenmelidir. Bireyleşme ile bireyselleşme arasındaki fark ve aileden aidiyetini koruyarak bireyleşme vurgulanmalıdır.
- Bireyselleşme karşısında aileyi ayakta tutmak için, toplulukçu yapımızdan kopmadan, toplum birliğimizi korumamız gerekmektedir.
- Aileyi güçlendirmek için saygı temelli çalışmalar yapılmalıdır. Baba otoritesi gibi saygıda şekil değiştirerek devamını sürdürebilir. Bunun için bilinçli bir şekilde eğitim çalışmaları planlanmalıdır.
- Araştırmamızda gelir düzeyi yüksek gençlerin daha bireyselci olduklarını görülmektedir. Gençlere -yardım- gibi empati duygularını kuvvetlendiren çalışmalara yönlendirerek diğer kişilerle empati yapmaları sağlanmalıdır. Sadece kendi için yaşamamanın, dezavantajlarının farkına varması sağlanmalıdır.
- Bireyselciliğin yükselişi ile yalnızlaşan bireyi korumak için tampon kurumlar olan dernek, vakıf gibi kurumlar desteklenerek, güçlendirilmelidir.
- Toplumumuzda özellikle gençler arasında deizm olarak yaygınlaşan inanç şeklinin temelinde bireyselciliğin, akılcılığın etkisi olduğu anlatılarak bu konuda da araştırma ve çalışmalar yapılmalıdır. Bu süreçte devlet ve STK'lar destek vermelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, V. (1989). *Terapötik İletişim*. Hacettepe Üniversitesi, Beytepe, Ankara.
- Ağçoban, (2020). *Üniversite Gençliğinde Dini Bireyselleşme*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Akarsu, B. (1998). *Mutluluk Ahlakı. Ahlak Öğretileri-1*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbaş O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bakış. *Journal Of Values Education*, 16(6), 9-27.
- Akcakanat, T. & Dinç, M. (2018). Planlanmış Davranış Teorisi Bağlamında Girişimcilik Niyeti Üzerinde Makyavelist Kişiliğin Etkisi. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17), 761-780.
- Akın, A. & Karaman, D. (2019). *Individualization Scale: Validity And Reliability Study. International Scientific Events: Education, Research and Development*, 23-27. August, Burgas, Bulgaria.
- Akın, A. & Terzi, M. (2019). Ailede Saygı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. 3. *Uluslararası El Ruha Sosyal Bilimler Kongresi*. Şanlıurfa, Türkiye: İksad Yayınevi.
- Akkoyun, D. F. (1993). Saygı Kavramına Transaksiyonel Analiz (Ta) Açısından Bakış. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 1(4), Ss. 16-22.
- Arslandaş, H. (2011). Yalnızlık, Depresyon, Sosyal Destek ve Etki Eden Faktörler. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14(2), 135-144.
- Aslıtürk, E. (2008). Hepimiz Çaresiz Miyiz? Kaygı, İnkâr ve Narsistik Temizlik Ekseninde Milliyetçilik ve Dincilik. *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, (1), 4-14.
- Atak, H., Kapçy, E. G., & Çok, F. (2013). Yetilkinliğe Geçişte Bireyselleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve "Unutulan Yarı".
- Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Aydın, Z. (2003). Ailede Ahlak Eğitimi. *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Avşar, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Tarihsel Rollerini Yitiren Erkekliğin Çöküşü: Küllerinden “Yeni Erkek” Ligin Doğuşu, Üniversite Öğrencilerinin Beden İmgelerinin Yaşam Niteliklerine Etkisi. *Eğitim Kuram Ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 111-121.
- Basgm. (2006). Aile Yapısı Araştırması. (Ed. M. Turgut). Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1998).
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(4).
- Berko, Wolvin Ve Curtiz. (1986). *This Busines Of Communicating*, Wm.C.Brown Company Publishers, Dubuque, Iowa.
- Bilginoğlu, E., Artan, İ. Ve Yozgat, E. (2019). *Respect And Trust In Organizations: A Research About Their Effect on Job Satisfaction. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi- International Journal Of Society*
- Bowen, M. (1985). Family therapy in clinical practice. Jason Aronson. Researches, Issn:2528-9527 E-Issn: 2528-9535. Doi: 10.26466/Opus.590684.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cırık. (2013). *Demokratik Eğitimde Değer, Metot ve Gayeler*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Christie, R. & Geis, F.L. (1970). *Studies In Machiavellianism*. New York: Academic Press, Inc.
- Corcuff, P. (2016). *Bireyselleşmenin Meselesi*, 1(21). (A. U. Kılıç. Çev.). Ankara: Heretik
- Coşkun, A. (2013). “Toplumsal Düşünce Tarihinde Din Sorunu”. (A. Coşkun, Çev.). *Din, Toplum ve Kültür: Din Sosyolojisi ve Antropolojisine Giriş* İçinde (Ss. 2-7). İstanbul: İz Yayıncılık.

- Coşkun, A. (2017). *Ahlaki Kimlik ve Makyavelizmin Örgüt Yararına Ahlaki Olmayan Davranış Üzerinde Etkisi: Ahlaki İklimin Düzenleyici Rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalak, E. (2018). Birey ve Bireyleşme: Psikolojik Bir Analiz. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 32(199).
- Çarıkçı, İ.H., Koyuncu, O. (2010). *Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*.
- Çaycı, A. Ve Çaycı, B. (2017). Sosyalleşme Yanılsaması: Dijital Kalabalıklar İçinde Yalnızlaşan Bireyler. (Ed. A.Z. Özgür ve A. İşman), *İletişim Çalışmaları İçinde* (Ss. 44-61). Sakarya Üniversitesi.
- Çelen, N. (2000). Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramı üzerine görüşler.
- Çelik, V. (2001). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çubukçu, İ.A. (1994). *Ahlak Tarihinde Görüşler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi
- Dahling, J.J., Whitaker, B.G. Ve Levy, P.E. (2009). The Development and Validadtion Of a New Machiavellianism Scale. *Journal Of Management*, 35(2), 219-257.
- Demiray, K. (1990). *Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu*. İstanbul.
- Değirmenci, E. Ve Demirli, C. (2019). Çekirdek Veya Geniş Ailede Yetişen Bireylerde Sosyal Onay Alma İhtiyacı İle Benliğin Farklılaşması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Platform Eğitim Ve Değişim Dergisi*, 2(1), 79-95.
- Dillon, R.S. (2018). Respect. *Stanford Encyclopedia Of Philosophy*.
- Dlt: *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, S.1, S.139.
- Dlt. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, S.3, S.160.
- Egan, G. (1977). *You And Me*. California: Wadsworth Publishing Company, Inc. Belmont.
- Elias, N. (1991). *La Societe Des Induvidus*. (Roger Chartier Çev.). Paris: Fayard. (1987).

- Epik, M. T., Çiçek, Ö. Ve Altay, S. (2016). *Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen ve Değişmeyen Roller.*
- Erbaş, A. (2015). *Hristiyanlıkta Reform ve Protestanlık Tarihi.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Erbaş, S. (2015). Yeme tutumlarının nesne ilişkileri kuramı çerçevesinde incelenmesi.
- Erdentuğ, A. (1990). Aile Sosyolojisi. *Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri, Aile Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi, 5(1),* Ss. 321. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Ersoy, Ö. Ve Şahin, F. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitiminin Önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi, 1(1),* 58-62.
- Feinberg, T. E. (2001). *Altered Egos. How The Brain Creates the Self.* New York.
- Jan B. (2018). *Mağara Duvarından Yansımalar.* (Çev. H. Bilge). Kültür Sanat Yayınları.
- Furedi, F. (2014). *Korku Kültürü Risk Alamamanın Riskleri.* (B. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gehart, D.R. (2014). *Mastering competencies in family therapy: A practical approach to theory and clinical case documentation.* Cengage Learning.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism In Modern Societies, 8(48),* Cambridge: Polity Press.
- Guenon, R. (2001). *The Crisis of The Modern World.* (Trs: Marco Pallis, Arthur Osborne, Richard C. Nicholson). London: Sophia Perennis.
- Gustav Jung. A Study on His Concepts, Theories and Philosophy. *Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (Uksad), 6(2),* 681-695.
- Gökberk, F. *Akatlı.* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Gül, S. K. & Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1),* 80.
- Güloğlu M.F. (2017). Baba Otoritesinin Yeniden Üretimi. *Mediterranean Journal Of Humanities.* Ss. 165-186. Akdeniz Üniversitesi.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, (3).* İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve Kültür.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Hablemitoğlu, Ş. *Toplumsal Cinsiyet Yazıları Kadınlara Dair Birkaç Söz*. Ss. 67. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hançerlioğlu, İ. *Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar*, 1(181). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hamurcu, P. (2014). *Obez Bireylerde Benlik Saygısı ve Beden Algısının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Hawley, (2006).
- Hawley, P.H. (2006). Evolution And Personality: A New Look at Machiavellianism. (D.K. Mirozcek Ve T.D. Eds). *Little, Handbook of Personality Development, Erlbaum, Hillsdale, Nj*. İçinde (Ss. 147-161).
- Heller, T. C. Ve Wellbery, D. E. (1997). *Reconstructing Individualism*. California, Usa: Stanford University Press.
- Hofstede, G. Ve Bond, M. H. (1988). *The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth. Organizational Dynamics*, 16(4), 4-21.
- Kalkan, E. ve Aydoğan, D. (2019). Evlilik İlişki Kalitesini Benlik Açısından Değerlendirme: Benliğin Farklılaşması ve İlişkisel Özgünlük. *Ondokuz Mayıs University Journal Of Education Faculty*, 38(1), 174-189.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2001). *İnsan Aile ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kahveci, H. Ve Sever, M. (2016). Genç Bireylerde Bireyselleşme ve Kolektivizm Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 73-90.
- Karaboğa, M. T. (2019). Lise Öğrencilerinin Rol Model Tercihlerine İlişkin Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 363-391.
- Kant, Immanuel (1994). *Pratik Aklın Eleştirisi*. (Çev. İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk, F. Akatlı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kasser, T., Cohn, S., Kanner, A. D. ve Ryan, R. M. (2007). Some Costs of American Corporate Capitalism: A Psychological Exploration of Value and Goal Conflicts. *Psychological Inquiry*, (18), 1-22.
- Kavut, S. (2020). *Carl Gustav Jung: Kavramları, Kuramları ve Düşünce Yapısı Üzerine Bir İnceleme*.

- Keskin, G. Ve am, O. (20099. Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 23(2), 145-158.
- Keskin, G., & am, O. (2009). Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 23(2), 145-158.
- Kıral, E. (2008). *rgt Mecazları: Kültür Olarak rgtler*. (Ed. A. Balcı), Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 Ways to Enhance Values and Morality In Schools And Youth Settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Kivisto, P. (2008). *Sosyolojinin Temel Kavramları*. (İ. apioğlu, ve S. Yavuz, ev.) Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel zellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- Kongar, E. (2004). “Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi Ve Bürokratik rgtlerle İlişkileri.” *Aile Yazıları, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi* 5(2). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991. Ss. 60-89.
- Koyuncu ve arıkcı, (2010). Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(3), Ss. 1-18.
- Köksal, O. Ve şahin, F. (2015). Gelir ve Mutluluk: Gelir Karşılaştırmasının Etkisi. *Sosyo Ekonomi*, 23(26).
- Kuyucuoğlu, İ. (2008). *Batı’da Din Sosyolojisi*. Ankara: Eski Yeni Yayınları.
- Kuzucu, Y. (2016). Değişen Babalık Rolü ve ocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35).
- Külünkoğlu, T. (2017). Ortaokul ğretmenlerinin ğretmene Saygı Değerine İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar*. Ss.11-22.
- Lickona, T. (1992). *Educating For Character: How Our Schools Can Teach Respect And Responsibility*. New York: Bantam Books.

- Loomans, D. & Loomans, J. (2005). *Çocuklara Öz Saygı ve Değerleri Öğretmenin 100 Yolu*. (T. Göbekçin. Çev. Ed.). Ege: Meta Yayınları.
- Lowen, A. (2016). *Narsisizm -Gerçek Benliğin İnkârı*. (T. Çetin. Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Lukes, S. (2006). *Bireyselleşme*. (İ. Serin. Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mill, J.S. (2017). *Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler*. (Ö. Orhan. Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Montagu, A. (1964). *Çocuklarımıza Ahlaki Değerleri Nasıl Kazandırabilirsiniz?* (Çev. R. Öncül) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Moore, J. D. (2004). *Visions Of Culture*. C.A: Altamira Press, O'hare & Anderson.
- Moorhead, G. & Griffin, R. (1995). *Organization Behavior*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim & Örgütsel Teoride Metafor*. İstanbul: Bzd Yayıncılık.
- Nichols, M.P. (2013). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Niedzwiecki, H. (2011). *Ben Özelim – Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi*. (Çev. S. Erduman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Okan, O. (2008). "Prens Sabahattin Literatürü Üzerine." *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, 6(11), Ss. 477-498.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özdemir, G. (2006). *Kant Ahlakında Saygı Kavramı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sistemantik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı. Ankara.
- Özen, S. (2002). "İş-Aile Yaşamı Dengesi ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. " *Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E. Dergisi*, (3), S. 323.
- Özkan, H. (2022). *Din Eğitimi Açısından Kurân-ı Kerim'de İtaat Kavramı*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özyurt, C. (2012). "Bireyci Toplum Savunusu Olarak Prens Sabahattin Sosyolojisi." *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 8(32), Ss. 175-198.
- Parke, R. D. (1981). Fathers And Review. *Journal Of Marriage and The Family*,

- 52(4), Ss. 1059-1078. Harvard Üniversitesi Yayınları.
- Paulhan, F. (1969). *Ahlakın Ahlaksızlığı*. (Çev. M. N. Ecer). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Popenoe, D. (1993). American Family Decline, 1960-1990: A Review and Appraisal. *Journal Of Marriage and Family*, 55(3), Ss. 527-542.
- Rogers, C.R. (1957). The Necessary and Sufficient Conditions Of Therapeutic Personality Change. *Journal Of Consulting Psychology*, 21, Ss. 95-103.
- Ross, C. E., Mirowsky, J. & Goldsteen, K. (1990). *The Impact of The Family on Health: The Decade In Sancar*.
- Salzman, M. B. (2001). Globalization, Culture, And Anxiety: Perspectives and Predictions From Terror Management Theory. *Journal Of Social Distress & The Homeless*, 10(4), 337-352.
- Sancar, S. (2009). Türkiye’de Feminizmin Siyasal Bilimlere Etkisi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (40), 119-132.
- Sancar, F. (2015). “Selefilik Bir Mezhep Mi Yoksa Bir Düşünme Tarzı Mı? Selefi Düşüncenin Şifrelerine Dair Bir Değerlendirme.” *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (3), Ss. 21-49.
- Sargut, S. (2001). *Kültürlerarası Farklılaşma ve Yönetim*. Ankara: Verso Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (1994). “İslami Sosyoloji: Postmodern Bir Sosyoloji Mi?” *İslâmî Araştırmalar*, 2(7), Ss. 123-129.
- Simon, S. B., Leland, W H., & Kirschenbaum, H. (1972). *Values Clarification A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students*. New York: Hart Publishing Company, Inc.
- Simmel, G. (2009). *Bireyselleşme ve Kültür*. (T.Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, P. (2001). *Cultural Theory: An Introduction*. New York: Oxford University Press, Harper&Brothers.
- Stewart & Joines. (1987). *Ta Today: A New Introduction to Transactional Analysis* Ian Stewar., Lifespace, Vann Joines Yayıncı.
- Sungur, M. Z. (1999). İkincil Travma ve Sosyal Destek. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2(2), Ss. 105-108.
- Şahin, T. F. (2007). Sosyal Değişim Sürecinde Değişen Baba Rolü. *In International*

- Congress of Asian and North African Studies, (38).*
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 201-221.
- Tan, E.M. (1981). Değişen Babalık Üzerine Literatür Taraması. *Toplum Bilimine Giriş: Temel Kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Tarhan, N. (2006). *Makul Çözüm Aile İçi İletişim Rehberi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tathan, E. (2014). Winnicott'ın Nesne İlişkileri Kuramı ile Somatoform Bozuklukların İncelenmesi: Ağrı Bozukluğu Vakası. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 183), 17-28.
- Taylor, E.B. (1958). *The Origins of Culture and Religion In Primitive Culture*. New York: Harper&Brothers.
- Taylor, C. (1989). *Sources Of the Self: The Making of The Modern Identity*. Harvard University Press.
- Taylor, C. (2017). *Modernliğin Sıkıntıları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, C. (2006). *Modern Toplumsal Tahayyüller*. (H. Koyukan, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Telsiz, M. (1996). Adölesan-Ebeveyn İlişkisinde Anne ve Baba Roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (4).
- Thernborn &Hernborn G. (2004). *Seks ve Güç Arasında: Dünyada Aile, 1900-2000*. New York.
- Triandis, H. C. & Gelfand, M. (1998). Converging Measurement of Horizontal and Vertical Individualism and Collectivism. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 74(1), 118-128.
- Tosi, L. H., Rizzo, R. J. &Andcarroll, J. S. (1996). *Managing Organizational Behavior*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Toytok, E. H. (2014). *Öğretmen Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Örgüt Kültürü Üzerine Etkisi: Düzce İli Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Topcu, M. (2016). Ayrılma ve Bireyleşme: Nesne İlişkileri Üzerine Terapötik Uygulama. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(2), 17-28.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (2008). Birey Tanımı.
- Türk, İ. (2009). *Değerler Eğitiminde Saygı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Twenge, J. M. (2013). *“Ben” Nesli*. (Çev. E. Öztürk). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ulaş, S. Ve Ark, (2010). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. (2002).
- Ünal, S. (2019). Bir Yaşam Biçimi Olarak Bireysellik ve Makyavelist Kimliklerin Yükselişi. *2nd International Congress on New Horizons in Education and Social Sciences (Ices-2019) Proceedings, June 18-19 İstanbul-Turkey*.
- Ünal, S. Ve Avcı, D. (2019). *Kolektiviteden Bireyciliğe Geçiş: Aile ve Evlilik Kurumuna Dair Değişen Göstergeler ve Kaygılar*.
- Ünal, F. Ve Kök, E. E. (2015). 0-6 Yaş Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Görüşleri. *International Jurnal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 1142-1153.
- Ünlü, İ. (2016). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Kültür Algılarının Kültür Alt Boyutlarına Göre İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), Ss .33, 167-168.
- Ürek, O. (2007). Kant‘ ta Etik Değerler Olarak Özgürlük ve Saygı. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13).
- Wells, C. (1984). *Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children And Their World*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Vahip, I. (1993). “Mahler’in Ayrılma Bireyleşme Kuramı. ” *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4(1), Ss. 60-66.
- Valesio, P. (1986). The Beautiful Lie: Heroic Individuality and Facism. (T. C. Heller, M. Sosna and D. E. Wellbery. Dü). *Reconstructing Individualism* (Ss. 163-183). California: Stanford University Press.
- Yamazaki, M. *Japon Kültürü Japonlar ve Bireyselleşme*. (Çev. O. Baykara). Boğaziçi Üniversitesi.
- Yazıcı, A. Ve Yazıcı, S. (2015). Saygı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *International Periodical for The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, 10(4), 769-780.
- Yaylagül, Ö. (2005), “Eski Türkçede Nezaket İfadeleri.” *Millî Folklor*, (9), Ss. 68, 151-165.

Yıldırım, İ. (2021). Neoliberal Küreselleşme ve Ailenin Dönüşümü. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (7), S.98-120.

Yücel, H. A. (1993). *Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Klasikleri Dizisi* (27).

Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

Yürektürk, (2022). *Gelir Düzeyi, Tüketim Harcamaları ve Mutluluk Arasındaki İlişki*.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Van.

EKLER

Ek1. Kişisel Bilgi Formu:

1) Cinsiyetiniz : Kız () Erkek ()

2) Yaşınız :

3) Sınıfınız:

5) Size göre ailenizin gelir düzeyiniz nasıl? a) Yetersiz () b) Orta düzeyde ()

c) İyi ()

7) Size göre akademik başarı düzeyiniz nasıl? a) Yetersiz () b) Orta düzeyde ()

c) İyi ()

Ek 2. Ailede Saygı Ölçeği Örnek Maddeleri

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Aile içinde küfürlü konuşmamaya özen gösteririm.	1	2	3	4	5
2	Ebeveynlerimin bana müdahale etmesini anlayışla karşılarım.	1	2	3	4	5
3	Aileme duyduğum saygıdan dolayı planlarımı onlarla paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
4	Ekonomik özgürlüğümü kazandığımda aileme danışmadan ayrı bir eve çıkarım.	1	2	3	4	5
5	Eve giriş çıkış saatlerimi ailemin kontrol altına alması doğaldır.	1	2	3	4	5
6	Tatile gitmek yerine bayramlarda büyüklerle bayramlaşıyorum.	1	2	3	4	5

7	Aile büyüklerimin yanında aşırı rahat oturmam.	1	2	3	4	5
8	Evdeki sorumluluklarımı yerine getiririm.	1	2	3	4	5
9	Aşırı öfkelensem de aileme karşı sesimi yükseltmem.	1	2	3	4	5

Ek 3. Gençlerde Bireyselleşme Ölçeği Örnek Maddeleri

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Ailemin benim hakkımdaki düşünceleri benim duygularımı etkilemez.	1	2	3	4	5
2	Ailemin tecrübe ve öğütlerine göre kendimi sınırlamam.	1	2	3	4	5
3	Ailem onaylamasa bile yapacağımı yaparım.	1	2	3	4	5
4	Ailem haklı da olsa bana müdahale etmelerine izin veremem.	1	2	3	4	5

5	Bir yere giderken izin almaya ihtiyaç hissetmem.	1	2	3	4	5
6	Kararlarımı verirken aileme danışmam.	1	2	3	4	5
7	Ailemin ihtiyaçları benim için önemli değildir.	1	2	3	4	5
8	Yalnızken kendimi daha az sınırlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5
9	Ailemin benim hakkımdaki olumsuz düşünceleri kendimi değerlendirmemde hiç önemli değildir.	1	2	3	4	5
10	Yanlış bir şey yaptığımda onların üzülmesi beni etkilemez.	1	2	3	4	5
12	Davranışlarım ailemi rahatsız etse de kendimi kontrol etmek için zorlamam.	1	2	3	4	5